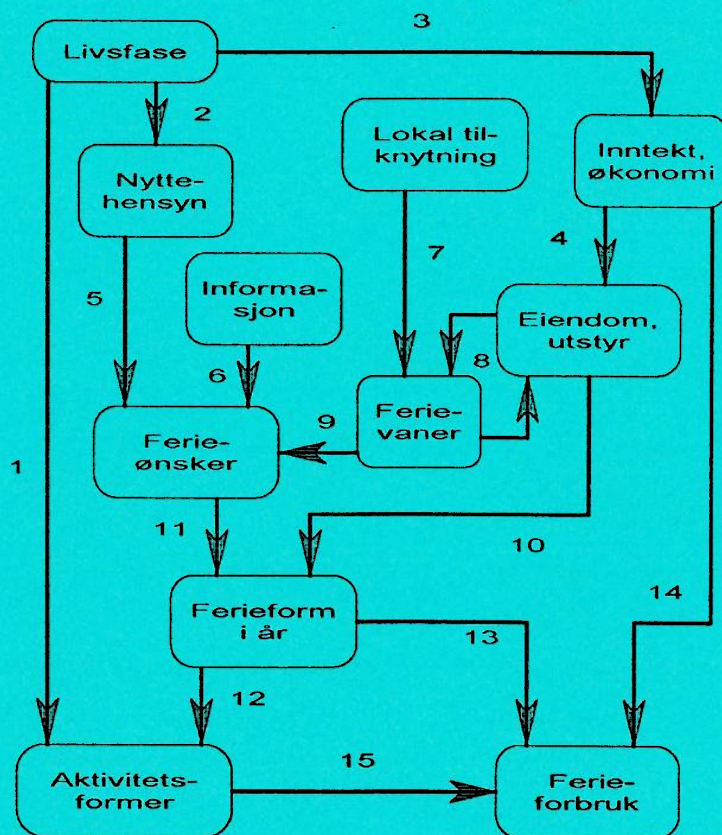

Kystturisme ved Skagerrak
-markeder og brukereJo Kleiven
Hans Holmengen

NINA

Kystturisme ved Skagerrak -markeder og brukere

Jo Kleiven
Hans Holmengen

Kleiven, J. & Holmengen, H. 1993. Kystturisme ved Skagerrak - markeder og brukere. - NINA Oppdragsmelding 218: 1-41.

ISSN 0802-4103
ISBN 82-426-0379-0

Forvaltningsområde:
Norsk: Friluftsliv
Engelsk: Outdoor recreation

Copyright © NINA
Norsk institutt for naturforskning
Publikasjonen kan siteres fritt med kildehenvisning

Redaksjon:
Bjørn P. Kaltenborn
NINA

Teknisk redigering:
Jo Kleiven
NINA

Opplag: 100

Trykk: LILLPRINT AS, Lillehammer

Kontaktadresse:
NINA
Fåberggt. 106
2600 Lillehammer
Tlf.: 61 26 06 11

Forord

Denne rapporten er et resultat av to års brukerundersøkelser i Risør. Det første året, 1990, gikk arbeidet i NINAs regi, og i 1991 var reiselivslinja ved Oppland distrikthøgskole på feltarbeide samme sted. Data fra begge sesongene vil bli brukt i denne rapporten.

En lang rekke feltarbeidere fortjener en stor takk, for god innsats i en del av året hvor andre aktiviteter sikkert var mer fristende. Både NINA-staben og ODH-studentene viste seg å vokse med oppgavene, og gjennomførte datainnsamlingen på en god måte.

Vi takker Nærings- og energidepartementet for oppdraget med å utarbeide denne spesielle rapporten, og har satt stor pris på oppmuntrende kommentarer til et tidligere utkast.

En særlig takk går til Risør kommune for godt samarbeid. Særlig har Kjell Skarheim og Jacob Jacobsen vært til stor hjelp, både med praktiske løsninger, med nødvendig informasjon, og med mange hyggelige og nyttige samtaler underveis. Vi håper rapporten vil være til nytte også for kommunens videre arbeid med reiselivet.

Lillehammer, juni 1993

Jo Kleiven

Hans Holmengen

Sammendrag

Kleiven, J. & Holmengen, H. 1993. Kystturisme ved Skagerrak - markeder og brukere. - NINA Oppdragsmelding 218: 1-41.

Rapporten gir en foreløpig vurdering av en omfattende modell for viktige påvirkninger på ferie- og fritidsatferd ved Skagerrak-kysten, på grunnlag av feltarbeid i Risør kommune i 1990 og 1991. Samtlige virkningshypoteser i modellen synes konsistente med de empiriske observasjoner.

Noen eksempler på mulige praktiske konsekvenser påpekes, og det konkluderes med at det bør arbeides videre med modellen.

Abstract

Kleiven, J. & Holmengen, H. 1993. Coastal Tourism on the Skaw - Markets and users. - NINA Oppdragsmelding 218: 1-41.

The report gives a preliminary evaluation of a comprehensive model of important influences on vacation and leisure behavior on the Skaw Coast, based on field work from the Risør municipality in 1990 and 1991. All influence hypotheses in the model appear consistent with the empirical observations.

Some examples of potential practical consequences are pointed out, and it is concluded that further work on the model should be carried out.

INNHold:

	Side
1. INNLEDNING	1
1.1 Kystfritid og næringsutvikling	1
1.2 Sikre kunnskaper mangler	1
1.3 Risør-undersøkelsene	2
1.4 Virkningshypoteser	3
1.5 Rapportens innhold	6
2. METODE	7
2.1 AKUP-prosjektet	7
2.2 ODHs feltarbeid	9
3. PÅVIRKNINGER og SAMMENHENGER	11
3.1 Demografi og påvirkninger	11
3.2 Virkninger av nyttehensyn og informasjon	17
3.3 Lokal tilknytning, eiendom, ferievaner og ferieønsker	21
3.4 Ønsker, vaner og aktiviteter	25
3.5 Virkninger på ferieforbruk	27
4. DISKUSJON	33
4.1 Foreløpig vurdering av modellen	33
4.2 Markeder og brukere ved sommerkysten	33
4.3 Praktiske konsekvenser	34
4.4 Videre forskning	36
REFERANSER	39

1. INNLEDNING

Hovedformålet med denne rapporten er å gi en foreløpig oppsummering av sentrale påvirkninger på atferd og forbruk hos sommerbrukerne av Risørkysten. Det meste av rapporten vil derfor ha et begrenset faglig perspektiv.

Siden disse forholdene har klart praktisk interesse for reiselivsbedrifter og myndigheter, forsøker vi imidlertid også å gjengi data og tendenser på en måte som kan være til nytte for anvendte formål.

1.1 Kystfritid og næringsutvikling

"Sørlandssommeren" er et uttrykk som vekker hyggelige assosiasjoner hos mange nordmenn. For mange av oss minner det om behagelige fridager ved kysten, med sol og sjø i skjærgården, med tid til familie og venner, og med en mer avslappet døgnrytme enn det vi har ellers i året. Og om vi ikke bare ser på selve Sørlandet men inkluderer hele den norske Skagerrak-kysten, vet vi at svært mange norske familier har knyttet store deler av fritiden sin til denne kyststripa (Kleiven 1993c). Dette har selvsagt flere grunner.

For det første finner man her et mer behagelig klima og varmere badevann enn det som er vanlig ellers i Norge. For det andre er sørlendingene kjent som vennlige og omgjengelige. Det er også viktig at deler av denne kysten ligger så nær noen av de største befolkningskonsentrasjonene i landet, og regionen har en relativt god infrastruktur på kommunikasjonssiden. Derfor er de gode fritidsmulighetene her også **tilgjengelige** for de fleste nordmenn.

Det er derfor ikke uventet at fritidsbruken av Skagerrak-kysten er meget høy. Ifølge grove estimater (Kleiven 1993c) utgjør de fastboendes bruk av denne kysten i sommerseongen trolig ca. 20 mill. bruksdager. Også

de tilreisende gir en betydelig bruk; fordelt på vel 7 mill. persondøgn i hytter, knapt 2,5 mill. i fritidsbåt, og vel 1/2 mill på campingplasser. Hoteller og pensjonater utgjør mindre enn halvparten av campingtrafikken, og er altså av relativt liten betydning i det samlede brukerbildet. Den samlede bruken er imidlertid meget stor, og det er neppe er noen annen del av landet som har tilsvarende fritidstrafikk sommerstid.

Siden så mye av denne kystbruken er knyttet til fastboende og til **private** hytter og båter, faller den litt på siden av det som vanligvis forstås som kommersielt reiseliv. Men det finnes både planer og forventninger om at reiselivet ved Skagerrak skal få stor næringsmessig betydning, da både kommuner og andre offentlige organer ser på **reiselivet** i dette området som et satsingsområde for næringsutvikling.

1.2 Sikre kunnskaper mangler

I denne situasjonen er det åpenbart behov for sikre, grundige og detaljerte kunnskaper om det reiselivet som Skagerrak-kommunene faktisk har, for å kunne vurdere hva som er realistiske muligheter og ønskelig endring. Og interessen for disse problemene er ikke ny. På et seminar i 1984 (Svalastog 1985a) ble det holdt en rekke interessante innlegg, bl.a. om "Sørlandsferiens" historiske bakgrunn (Fritzner 1985), om utviklingen av kystturisme (Jacobsen 1985), om lokalisering av reiseliv (Svalastog 1985b), og om båtbruk (Johnsen 1985). Lite ny kunnskap synes imidlertid å ha kommet de siste årene.

Det er for det første lite forskningsbasert viten om **privat hyttebruk** ved Skagerrak-kysten (Kleiven 1990). Statistisk sentralbyrås fritidshusundersøkelser er forholdsvis gamle (Statistisk sentralbyrå 1972 og 1979), og

opplysninger om utleiehytter (Teigland & Øy 1983, Teigland 1988 og 1989) har bare begrenset overføringsverdi.

Det finnes også lite norsk forskning om **småbåtbruk** ved Skagerrak (Kleiven 1990 og 1993c). Noe interessant forskning gjøres i Bergen (Bennett 1988a, 1988b, 1988c og 1988d, Nedkvitne & Jørgensen 1988), men overføringsverdien er trolig noe begrenset fordi forholdene på Vest- og Sørlandet er såvidt forskjellige. Dette problemet gjelder imidlertid bare i mindre grad for Tingstads (1992) undersøkelse av båtturistenes beslutningskriterier ved havnevalg, eller for Bennets (1990) undersøkelse i Mandal. Disse rapportene er klart relevante for båtbrukerne ved Skagerrak. Forøvrig gir Teigland (1990) noen interessante nøkkeltall for nordmenns bruk av fritidsbåt, på grunnlag av en landsomfattende undersøkelse (Kaltenborn 1993).

Det finnes imidlertid også en god del **reiselivsbedrifter** i området, og noe kunnskaper finnes om campingbedriftene (Skifjeld & Øy 1986) og om den økonomiske situasjonen for overnattingsbedriftene i Skagerrak-kommunene (Holmengen 1992b). Også når det gjelder økonomiske virkninger av reiselivet foreligger det relevante norske arbeider. Hovland (1989b) gir et metodeopplegg for slike undersøkelser, som også blir brukt på Risør kommune (Hovland 1989a).

Men selv om det altså finnes enkelte gode unntak, finnes det gjennomgående lite fagkunnskaper om Skagerrak-kystens betydning for ferie og fritid. Vi har derfor i et par år drevet undersøkelser i Risør kommune, som har gitt en mengde nye opplysninger om både tilreisende og fastboende og deres bruk av kysten sommerstid. Denne kommunen ble valgt etter samtaler med lokal og regional forvaltning (Meyer, Kaltenborn & Kleiven 1990), som et praktisk avgrensbart område som **ikke er avgjørende forskjellig** fra andre Skagerrak-kommuner. Dette innebærer selvsagt ikke at undersøkelsene gjør krav på å være representative for hele regionen i en vanlig vitenskapelig forstand; vi hadde alt for svake forhåndskunnskaper om fritids-"populasjonen" i regionen til å kunne bruke normale utvalgsprosedyrer. Vi håper likevel at Risør-resultatene også vil være av interesse for andre deler av Skagerrak-kysten, som en første tilnærming til reiselivsfaglige spørsmål som kan vise seg viktige i denne regionen.

1.3 Risør-undersøkelsene

1.3.1 AKUP-prosjektet

Den første delen av dette arbeidet ble igangsatt på oppdrag av det daværende Olje- og energidepartementet og med det interdepartementale AKUP (Arbeidsgruppen for konsekvensutredninger av petroleumsvirksomhet) som faglig koordinerende organ. NINA var utførende institusjon, med Jo Kleiven som prosjektleder. For å kunne vurdere om Skagerrak skulle åpnes for leteboring etter olje, hadde departementet behov for en utredning om de mulige konsekvensene av et oljesøl for friluftslivet i området. Både grundige litteraturstudier¹ (Kleiven 1990) og et møte med lokal og regional forvaltning (Meyer, Kaltenborn & Kleiven 1990) viste at det fantes svært lite sikre kunnskaper om ferielivet ved Skagerrak. Siden så lite var kjent på forhånd, ble forholdsvis inngående studier påkrevet. Et viktig poeng var her at for å kunne vurdere betydningen av et oljesøl, så må vi også ha kjennskap til hva som er **ellers** er viktige påvirkninger for ferie og fritid langs kysten. Etter noe diskusjon fikk vi derfor aksept for at også andre forhold med sentral betydning for friluftslivet måtte studeres.

En systemmodell for viktige påvirkninger har ligget til grunn for dette arbeidet, og en første versjon av denne modellen ble skissert allerede i AKUP-prosjektets første rapport (Kleiven 1990), og den foreløpig siste utgaven av modellen vil bli gjengitt i kapittel 3. Problemstillingene for undersøkelsene kan leses ut av modellen, og dekker bl.a. virkningene av livsfase og økonomi for valg av ferie- og fritidsformer. Også vaner og ønsker, eiendom og utstyr for fritidsformål, og lokal tilhørighet blir sett som viktige påvirkninger, som derfor blir dekket av undersøkelsene i Risør.

Arbeidet på dette prosjektet har vært meget omfattende. Denne rapporten vil bygge på data fra en rekke detaljerte brukerundersøkelser, som i hovedsak ble gjennomført sommeren 1990. Interne rapporter fra prosjektet har dokumentert dette arbeidet underveis, og gir bl.a. opplysninger om båt-gjestene (Meyer & Kleiven 1991), om camping-gjestene (Holmengen & Kleiven 1990), om hotell- og pensjonatgjestene (Holmengen & Kleiven 1991), om hyttebrukerne (Kleiven

¹ Det meste av dette arbeidet ble utført mens Kleiven var ODH-ansatt med forskningsfri.

1992), og om lokalbefolkningens fritidsbruk av kysten (Amundsen, Sletten & Kleiven 1991).

Vi har også utarbeidet en grov oversikt over trafikkstrømmene langs Skagerrak-kysten (Aasetre 1992). Det er også utarbeidet en egen rapport om den økonomiske situasjonen for overnattingsnæringen på Skagerrak-kysten (Holmengen 1992b). Som tidligere nevnt begynte prosjektet dessuten med litteraturstudier (Kleiven 1990) og et informasjonsmøte med forvaltningen (Meyer, Kaltenborn & Kleiven 1990). Arbeidet har gått over tre år, og har derfor vært forholdsvis ressurskrevende. Vi kan også nevne at et mindre, men liknende prosjekt er utført for kysten av Midt-Norge (Kleiven 1993b). Disse arbeidene vil imidlertid være mindre relevante for denne rapporten.

Mot slutten av prosjektet bestemte AKUP at den såkalte SIMPACT-modellen (Jfr. Anker-Nilssen & al. 1992) skulle legges til grunn for konsekvensanalysen. En følge av dette var at relativt lite av vår datamengde ble direkte benyttet i den endelige rapport om friluftslivet (Kleiven 1993c). En mengde data om fritidsbruken av Skagerrak-kysten sto derfor i fare for å bli lite utnyttet. Alle berørte parter så det imidlertid som en selvfølge at datatilfanget også kom til nytte for andre formål enn oljevurderingene, for å sikre en best mulig avkastning av prosjektets offentlige midler.

1.3.2 ODHs feltarbeid 1991

Også sommeren 1991 ble det gjennomført et omfattende arbeid i Risør. Den største delen ble utført av studenter ved Oppland distrikthøgskole som gjennomførte sitt årlige feltarbeid i Risør², med Hans Holmengen som vegleder. Dette feltarbeidet var et forsøk på nært samarbeid mellom studenter og lærere i ODH-regi, hvor hensikten var at de innsamlede data skulle benyttes til både forskning og undervisning.

Det faglige formålet med dette feltarbeidet var mangesidig. Det var selvsagt ønskelig å kontrollere og etterprøve noe av den informasjon som ble samlet inn i NINA's 1990-undersøkelse, blant annet de forbruksdata som ble samlet inn i 1990. Et samarbeid ble innledet med TØI om dette, men TØI var ikke interessert i annet enn forbruksdata. ODH gjennomførte derfor for egen regning en vesentlig større

undersøkelse enn den TØI var med på. Alle data fra ODHs undersøkelse ble imidlertid gjort tilgjengelig for TØI.

Særlig viktig var det å få dekket sentrale markedsføringsspørsmål som ikke ble undersøkt av NINA i 1990. For det første ønsket vi å vite hvilken rolle **informasjon om Risør** spilte for avgjørelsen om å reise dit, **når** de tilreisende innhentet sin informasjon, **hvor** de fikk den, og **hvilken betydning** informasjonen hadde for beslutningen om å reise til Risør.

Vi ønsket for det andre å undersøke hvilke **andre beslutningskriterier** som kunne ligge bak avgjørelsen om å legge deler av ferien eller fritiden til Risør. Her ble det bestemt at undersøkelsene skulle fokusere på kriteriene **klima, kultur og barnevennlighet**.

For det tredje ønsket vi å kartlegge de besøkendes valg av **reiserute** og **reiseform**, etter Fløgnfeldts (1993) tankegang.

ODHs arbeid i Risør i 1991 er delvis dokumentert gjennom Holmengens (1992a) hovedrapport, delvis gjennom studentenes prosjektrapporter (Breiby 1992, Eide 1993, Haraldsen 1992 og Stubban 1993), og vi finner også her en mengde opplysninger av interesse for reiselivet i denne regionen. Til sammen utgjør derfor NINA's data fra AKUP-prosjektet og ODH's data fra feltarbeidet i Risør 1991 en rikholdig informasjonskilde for videre reiselivsforskning.

1.4 Virkningshypoteser

Som tidligere nevnt tok vi allerede i brukerundersøkelsene utgangspunkt i en rekke virkningshypoteser, eller faglige forventninger om hva som er viktige påvirkningsfaktorer for ferie og fritidsatferd ved kysten. Disse hypotesene kan forstås som en hierarkisk systemmodell (Jfr. Marek & Kvittingen 1976, Solem 1978). En versjon av modellen som er relevant for reiselivsformål, er skissert i figur 1 på neste side. Tidligere utgaver av modellen har vært brukt i andre sammenhenger (Kleiven 1990, 1992 og 1993a), og det viktigste faglige grunnlaget er gjennomgått i Kleiven (1990).

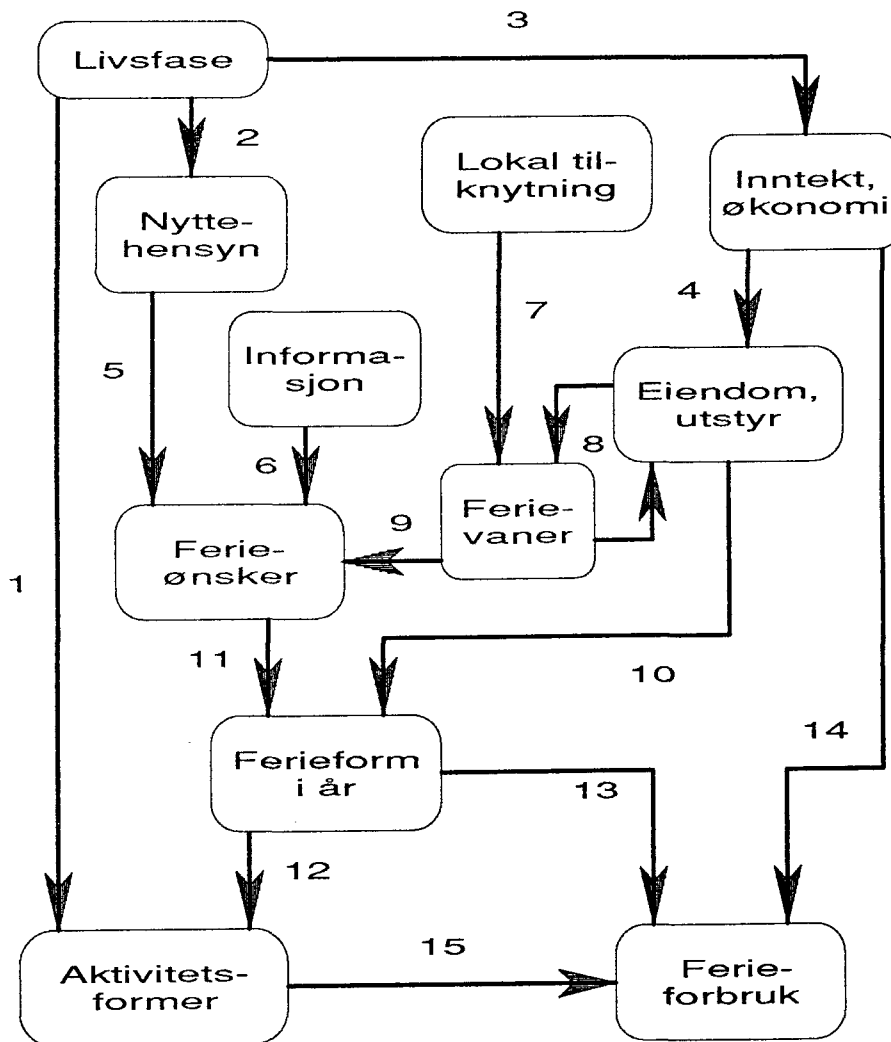
Det viktige med en slik modell, er at den bringer en faglig begrunnet orden i et sammensatt felt hvor mange av enhetene må

² NINA gjennomførte også undersøkelser i Risør denne sommeren, og et praktisk samarbeid mellom NINA og ODH var naturlig og nyttig for begge parter.

forventes å være høyt korrelert. Modellen inneholder elleve "enheter", og om vi hadde trukket en-veis piler mellom alle disse, ville det blitt 55 piler. Men selv om det skulle finnes høye korrelasjoner mellom flere enheter, er det som kjent ikke alle korrelasjoner som impliserer kausalitet. Vi har derfor begrenset

oss til å trekke piler som representerer et fåtall faglig fornuftige virkningshypoteser. Femten årsakssammenhenger synes særlig interessante, og vi har vist disse årsakshypotesene som piler i figuren. På ett punkt venter vi oss en gjensidig påvirkning mellom to forhold, som modellen viser.

Figur 1: Påvirkninger på ferie, aktiviteter og forbruk

I klartekst kan de femten hypotesene uttrykkes slik:

1. *Livsfasen påvirker aktivitetsformer.* Vi forventer her at folk i ulike stadier av livet vil bruke tiden i ferien på noe ulike måter.

2. *Livsfasen påvirker nyttehensyn.* Forventningen her er at folk i ulike livsstadier vil ha noe ulike ønsker og praktiske hensyn ved valg av ferie.

3. *Livsfasen påvirker inntekt/økonomi.* Ikke alle har like god råd. Mennesker i tidlige livsfasen må forventes å ha lavere inntekter enn de mer voksne og etablerte.

4. *Inntekt/økonomi påvirker eiendom/utstyr.* De som har høye inntekter, må også forventes å ha mest utstyr og eiendom for ferieformål.

5. *Nyttehensyn påvirker ferieønsker.* Praktiske hensyn og ønsker vil virke inn på hva vi ønsker oss av ferien.

6. *Informasjon påvirker ferieønsker.* Det vi vet eller får vite om et feriested eller om en feriemulighet, vil virke inn på våre ønsker om ferie.

7. *Lokal tilknytning påvirker ferievaner.* De tilreisende som føler at de "hører til" et sted, vil ofte være vant til å tilbringe ferien på dette stedet.

8. *Eiendom/utstyr og ferievaner påvirker hverandre gjensidig.* De som har investert i eiendommer eller kostbart utstyr for ferieformål, vil ofte bruke dette i ferien sin. Men det er også omvendt: de som f.eks. er vant til å feriere på hytte, i campingvogn eller i båt, vil ofte skaffe seg (eller beholde) disse eiendelene.

9. *Ferievaner påvirker ferieønsker.* Mange har forholdsvis faste ferievaner, og ønsker gjerne å opprettholde disse vanene.

10. *Eiendom/utstyr påvirker ferieform.* Det man har tilgang til av eiendom og utstyr, kan være avgjørende for hva slags ferie man har.

11. *Ferieønsker påvirker ferieform.* De fleste vil selv velge ferieform, og det vil derfor være et godt samsvar mellom ønsket ferie og den ferien man faktisk har.

12. *Ferieform påvirker aktivitetsformer.* Hva man bruker tiden til i ferien, vil avhenge av hva slags ferieform man har valgt.

13. *Ferieform påvirker ferieforbruk.* Pengeforbruket i ferien vil være noe ulikt, avhengig av hva slags ferie man er på.

14. *Inntekt/økonomi påvirker ferieforbruk.* Forbruket vil være noe ulikt i forskjellige inntektsgrupper, slik at folk med god råd bruker noe mer penger i ferien.

15. *Aktivitetsformer påvirker ferieforbruk.* Hvor mye penger man bruker i ferien, er avhengig av hvilke aktiviteter man driver med.

Denne modellen korrelerer altså **ikke** alt mot alt for så å "fiske" etter statistisk signifikante sammenhenger. Vi har på faglig grunnlag valgt ut **noen få** av de mulige sammenhengene som deler av en samlet påvirkningsmodell, og utelater altså de fleste. Bakgrunnen for modellen er forøvrig noe nærmere beskrevet i Kleiven (1990) og Kleiven (1992).

Det er også verd å merke seg at modellen bare representerer ett av mange mulige utsnitt av en større virkelighet. Den angir f.eks. ikke hva som påvirker livsfasen eller informasjon, og noen enheter står derfor "uforklart" i modellen. Men også for de "forklarte" enhetene kan det tenkes andre påvirkninger enn de vi har sett på i denne omgang. Den samlede modellen kan derfor også forstås som et sett med antakelser om hva som er mest viktig. Hvis de påvirkningene vi har tatt med i modellen, faktisk er de viktigste, vil vår modell være god, med stor prediksjonsevne. Hvis derimot viktige forhold er utelatt, vil modellen fungere dårligere.

En modell av dette slaget bør vurderes med nyere statistiske metoder, hvor enkle nullhypoteser er av begrenset interesse. Her er det ikke tilstrekkelig å teste statistiske sammenhenger mellom et mindre antall variable, men vi må finne fram til metoder som kan se samvariasjonene mellom et større antall variable i sammenheng, og ta retningen og rekkefølgen i deres innbyrdes påvirkninger i betraktning. Regresjonsbasert stianalyse er et tidlig eksempel på en slik metode (Ringdal 1987), og i den senere tid er det særlig LISREL (Jöreskog og Sörbom 1989) som er mye brukt.

Før vi tar i bruk slike avanserte analysemetoder, bør vi imidlertid sikre oss at data grovt sett er i samsvar med den tenkningen som ligger bak modellen. Hvis enkle analyser viser at våre hypoteser ikke kan stemme, er det mindre grunn til å bruke tid og krefter på videre arbeid med nye og krevende metoder som vi foreløpig ikke behersker. I denne rapporten vil vi derfor gå gjennom materialet med enklere, "konvensjonelle" analysemetoder, for å se om disse grovt sett bekrefter eller avkrefter virkningsmodellens femten hypoteser. Disse analysene bør kunne gi en første kontroll på om data fra undersøkelsene er i samsvar med vår tenkning eller ikke. Dersom vi finner et brukbart samsvar, kan vi gå videre. I **neste omgang** må da andre og nyere metoder

som f.eks. LISREL brukes i langt grundigere analyser for å videreutvikle og forbedre modellen.

1.5 Rapportens innhold

Som nevnt vil hoveddelen av denne rapporten derfor være en gjennomgang av materialet fra Risør-undersøkelsene, for å se i hvilken grad modellen og hypotesene støttes eller svekkes av våre data.

Før dette kommer et kort metodekapittel, og et avsluttende kapittel gir en oppsummering og noen forslag om videre innsats i det praktiske reiselivet ved Skagerrak og om ønskelig videre forskning.

2. METODE

NINAs AKUP-undersøkelser og ODHs feltarbeide ble gjennomført på litt ulike måter. Vi finner det derfor naturlig å omtale metodevurderingene og den praktiske metodikken i de to prosjektene hver for seg.

Felles for alle Risør-undersøkelsene var imidlertid at de måtte bygge på relativt svake forhåndskunnskaper. Vi var derfor henvist til å bruke en forholdsvis "myk" tilnærming, og valgte å bruke et eksplorerende case-studie design (Graziano & Raulin 1989, Kleiven 1992).

2.1 AKUP-prosjektet

2.1.1 Brukergrupper og utvalg

Ut fra tidligere kunnskaper om sommerferie ved kysten, regnet vi med at det var nødvendig å skille mellom flere ulike brukergupper. Foruten lokalbefolkning og dagsturister, valgte vi i første omgang å arbeide med båtgjester, campinggjester, hyttebrukere og hotell/pensjonatgjester, og vi laget en egen brukerundersøkelse for hver av disse gruppene.

For å sikre en høy svarprosent (Hellevik 1979; Selnes 1988) valgte vi da ikke å bruke en postal undersøkelse. I stedet oppsøkte vi de ulike gruppene der de fantes i Risør kommune. Vi gikk derfor rundt i hytteområdene med våre spørreskjemaer, og delte ut spørreskjemaer ved frokosten på hotellene. Campingplassene ble også dekket, og vi delte ut skjema til båtfolket både i Risør havn og i uthavnene ute i skjærgården.

Lokalbefolkningen ble oppsøkt på sin hjemmeadresse, og "dagsturistene" ble intervjuet i godværsdager på de mest brukte badestrendene i kommunen.

Vi har altså i alt seks forskjellige utvalg som er omtrent like store. For hver av brukergruppene

hadde vi mer enn 300 respondenter i utvalget, og sikret en rimelig representativitet for hver delpopulasjon.

Disse delutvalgene vil i mange sammenhenger bli behandlet hver for seg, da de bare etter **vekting** som kompenseres for ulikt store delpopulasjoner kan slås sammen til ett felles utvalg. Skulle vi f.eks. ha brukt disse utvalgene til å si noe om hva som er representative **gjennomsnitt** på de ulike variablene, måtte vi selvsagt ha vektet de seks utvalgene slik at de fikk samme relative vekt i det samlede utvalget som de har i Risørs faktiske sommerbefolkning.

Som det går fram av Kleiven (1993c), må vi forvente betydelige relative størrelsesforskjeller mellom delpopulasjonene. Det er derfor sannsynlig at korrekt vekting vil få betydning for gjennomsnittstendensene i det samlede materialet.

Slik vekting blir imidlertid **ikke** foretatt i denne omgang, da vi bare bruker det samlede utvalget til å sikre oss så stor bredde og så mange forskjeller blant respondentene som mulig. I en viss forstand utnytter vi altså variansen i materialet til å se etter forskjeller eller tendenser, men foreløpig uten å være opptatt av hvor store delgrupper det er som står bak de ulike tendensene i materialet.

Data fra sommergjestene ble samlet inn i fellesferien 1990, og undersøkelsen av de fastboende ble utført i april året etter. Data fra dagsturistene ble samlet inn i fellesferien 1991, men vil for enkelhets skyld likevel bli omtalt som en del av 1990-materialet. Arbeidsrapportene fra delundersøkelsene gir mer detaljerte opplysninger (Holmengen & Kleiven 1990; Meyer & Kleiven 1991; Holmengen & Kleiven 1991; Amundsen, Sletten & Kleiven 1991; og Kleiven 1992).

2.1.2 Skjemaene

Spørreskjemaene som ble brukt, følger som vedlegg til arbeidsrapportene. Alle ble trykket i et hendig A-5 format, med NINA-logo på forsiden, og med ulike farger for hver brukergruppe. Etter en innledning hvor det gjøres rede for hensikten med undersøkelsen, følger en kort veiledning for utfyllingen.

De første spørsmålene er ulike for de forskjellige brukergruppene, og behandler f.eks. spørsmål som har med hyttene, båtene eller hotellet å gjøre. Etter dette er imidlertid spørsmålene like for alle. Vi spør da først om overnattingsform, om bruken av ulike områder i kommunen, og om hvilken tilknytning respondenten har til Risør-området. Så kommer noen spørsmål om miljøforhold, som ikke vil bli drøftet videre i denne rapporten. Etter dette følger spørsmål om aktiviteter i ferien og om gårsdagens utgifter. Vi spør så om ferievaner og ferieønsker, og om eiendeler og utstyr for fritidsbruk. Til slutt kommer spørsmål om endel demografiske opplysninger.

Fra de demografiske variablene henter vi informasjon til en ny variabel som vi har kalt **livsfase**. Gjennom opplysninger om antall barn over og under skolealder i husholdningen, og om sivilstand, boligforhold og alder deler vi respondentene inn i seks grupper. Gruppe 1 er barnløse, ugifte og bor hjemme hos foreldrene, mens gruppe 2 er barnløse og ugifte med egen bolig. Gruppe 3 er under 45 år, gifte uten barn. Gruppe 4 består av småbarnsfamiliene, og har altså barn under 7 år, mens gruppe 5 har barn i alderen 7 - 19 år. Gruppe 6 er gifte, 45 år eller eldre, uten hjemmeværende barn under 20 år. Faseinndelingen kan forstås som en forenklet utgave av den inndelingen Statistisk Sentralbyrå bl.a. har brukt i ferieundersøkelsen fra 1986 (Statistisk Sentralbyrå, 1988). Også i vår inndeling kommer gruppene derfor i samme rekkefølge som fasene oftest gjør i et livsløp. En forskjell er imidlertid at vår inndeling regner alle husholdninger med barn som barnefamilier, slik at vi ikke har noen egen gruppe for enslige forsørgere.

2.1.3 Praktiske prosedyrer

I god tid før feltarbeidet startet, hadde vi fått hjelp av lokalavisen til å informere lokalbefolkningen om undersøkelsene som skulle gjøres om sommeren. Det meste av denne informasjonen ble også tatt inn i en ferieavis, som ble delt ut gratis i alle butikkene i byen. Mange var derfor klar over hva vi holdt på med,

og var positivt innstilt til undersøkelsen på forhånd.

Alle medarbeidere hadde fått utlevert knallblå T-skjorter med stor NINA-logo, med oppfordring om å bruke disse så mye som praktisk mulig under arbeidet i felten. Den klare blåfargen gjorde oss lette å se både ute i terrenget og i større folkemengder, også på lang avstand. Dessuten gjorde NINA-logoen det lett å fortelle hvem vi var, og var derfor en god hjelp når vi skulle identifisere oss.

De fleste medarbeidene hadde walkie-talkie med seg. Dette viste seg å gi gode muligheter for praktisk koordinering underveis, f.eks. kunne avtaler om områdedeling og avslutning av arbeidet både inngås og endres underveis. Vi regner også med at radiobruken kan ha hatt en ønskelig sikkerhetsmessig virkning.

Vi delte ut ett spørreskjema til hvert reisefølge, båt eller hytte. Etter å ha identifisert oss og forklart hva undersøkelsen gikk ut på, forlot vi vanligvis stedet med beskjed om at evt. spørsmål og problemer med utfyllingen kunne oppklares når vi kom tilbake om 15-20 minutter for å hente skjemaet.

En vanlig prosedyre ble derfor å dele ut skjema til et lite antall enheter i løpet av et kvarters tid, og å så gå den samme runden om igjen og samle inn skjemaene. Enkelte respondenter ønsket imidlertid noe mer hjelp med utfyllingen. Når dette skjedde, forsøkte vi å gi nødvendig hjelp, gjerne etter å ha samlet inn de øvrige skjemaene som var utdelt samtidig. Med denne framgangsmåten synes skjemaene å ha fungert godt, og ga ingen viktige problemer for respondentene.

Ved utdelingen av skjemaet forsøkte vi å få både menn og kvinner som informanter. Utfyllingen av spørreskjemaet ble imidlertid ofte gjort til en felles oppgave for flere i husholdningen. Vi fant det riktig å godta dette, og vil derfor understreke at skjemaet langt på vei fungerte som et husholdnings-skjema, ikke som et skjema for individuelle respondenter. Resultatene bør følgelig tolkes og forstås ut fra dette forholdet.

Enkelte ganger kom vi noe ubeleilig, som rimelig kan være. Noen hadde f.eks. selskap i båten eller i hytta, eller var på vei ut. Hvis man likevel var villig til å delta i undersøkelsen, delte vi i slike tilfelle ut en ferdig adressert og frankert svarkonvolutt, og ba om at skjemaet ble postlagt

så snart som mulig. Vel 50 skjema ble delt ut på denne måten, og knapt halvparten ble returnert.

De fleste tok godt imot både oss og skjemaene, og det var svært få som nektet å delta i undersøkelsen eller som ikke leverte skjemaet i utfylt stand. Nekting og frafall var derfor meget lavt, klart mindre enn 5%, og var jevnt fordelt mellom de områdene og de brukergruppene som ble dekket av undersøkelsene. I vår sammenheng har vi derfor ikke sett noen grundigere frafallsanalyse som nødvendig.

2.1.4 Vurdering, AKUP-prosjektet

Den praktiske prosedyren under feltarbeidet fungerte som planlagt. Også spørreskjemaet synes å ha virket etter hensikten, og ingen større problemer er kjent. Erfaringene fra arbeidet bør også komme til nytte ved senere undersøkelser av liknende slag.

Vi har trolig et tilstrekkelig representativt utvalg fra de fem utvalgene i Risør kommune. Frafaller er meget lite, og det lille som finnes av sannsynlig skjevsampling synes uviktig i forhold til undersøkelsens målsetninger. Og sammenlignet med det som må forventes ved en postal undersøkelse (Jfr. f.eks. Jobber 1985), kommer våre undersøkelser meget godt ut.

Selv om opplegget viste seg å være meget arbeidskrevende, er det derfor vår oppfatning at ressursbruken var forsvarlig. Vi kjenner ikke til feil eller mangler ved undersøkelsen som kan gi vesentlige problemer for bruken av resultatene, og regner derfor med at datagrunnlaget er tilfredsstillende for en eksplorerende undersøkelse av dette slaget.

2.2 ODHs feltarbeid

2.2.1 Utvalg

Med utgangspunkt i de gode erfaringene fra arbeidet i 1990 ble det bestemt at også utvalget i 1991 hovedsaklig skulle skje etter boform. Dette medførte at vi intervjuet de fleste respondentene på deres bosteder, det vil si på hoteller, på campingplasser og i havner. Grunnet begrenset kapasitet valgte vi i 1991 ikke å gjøre noen egen hytteundersøkelse. Undersøkelsene i 1991 dekker heller ikke lokalbefolkningen. I tillegg til båtgjester, campinggjester og hotellgjestene intervjuet vi imidlertid en mer tilfeldig "kontrollgruppe" (jfr. neste avsnitt), hovedsaklig på torget og i gatene i Risør. En del av disse vil være hyttebrukere.

2.2.2 Praktisk prosedyre

Ti studenter og en fagansvarlig lærer startet feltarbeidet i Risør i begynnelsen av juli 1991, og det ble avsluttet etter ca. tre uker. Gjennomføringen av selve undersøkelsen ble gjort noe forskjellig, avhengig av situasjonen på undersøkelsestidspunktet og sted.

For hotellgjestene og båtgestenes vedkommende var det som oftest mest hensiktsmessig å dele ut spørreskjemaet, la gjestene fylle ut skjemaet selv, og så samle dette inn en halv times tid senere. Undersøkelsen blant campinggjestene og de tilfeldige gjestene i Risør sentrum ble hovedsaklig gjennomført i form av personlige intervjuer, hvor intervjueren fyller ut skjemaet.

Intervjuene på hotellene ble i all vesentlig grad gjennomført ved frokosten. Dette er den tiden på døgnet da gjestene er lettest å få tak i. Skjemaene ble delt ut etter at gjestene hadde "roet seg" ned ved frokostbordet, og ble samlet inn når gjestene forlot frokostsalen. En av studentene var hele tiden til stede i frokostsalen og kunne svare på spørsmål etter behov. I enkelte tilfeller kunne vi derfor gå gjennom skjemaet sammen med respondenten.

På Lyngør Hotell valgte vi imidlertid en noe annen innsamlingsmetode. Her bor gjestene som oftest i en uke eller mer, og vi valgte derfor å gjennomføre en intervjurunde hver uke. Dette hotellet har derfor et noe mindre antall respondenter enn de øvrige hotellene.

Vi samlet inn data fra hotellgjestene i hele undersøkelsesperioden. Vi fikk svært få avslag på våre forespørsler om intervjuing, og vi regner derfor med at vårt utvalg er rimelig representativt for de gjestene som besøkte hotellene i undersøkelsesperioden.

Båtundersøkelsen ble delvis gjennomført i uthavnene i Risør-skjærgården og delvis ved gjestebrygga i Risør havn. Fordelingen mellom ut- og innhavner er omtrentlig slik skjærgårdsoppsynets og havnevesents tellinger viser. Disse undersøkelsene ble gjennomført 2 til 3 ganger pr. uke, og i hovedsak ble skjemaene delt ut og samlet inn etter en halv times tid.

I havnene ble vanligvis *annenhver båt* ble forespurt om intervjuing. Dersom man fikk et avslag skulle man intervjuer neste båt i rekka. Denne utvalgsmetodikken kan gi enkelte systematiske feil, da enkelte uthavner kun er egnet for mindre motorbåter. Vår undersøkelse

tar imidlertid ikke sikte på å kartlegge mer enn båtfolkets generelle feriemønster. Eventuelle forskjeller mellom motorbåtgjestene og seilbåtgjestene er derfor ikke aktuelt å kartlegge i denne omgang. Med denne bakgrunn mener vi at utvalget av båtgjester er tilstrekkelig representativt for våre formål.

Campingjestene ble også undersøkt 2-3 ganger pr. uke. Undersøkelsen ble gjennomført blant gjestene på:

Sørlandet camping
Laget camping
Moen camping
Sundet camping.

På Laget camping ble det kun gjennomført 6 intervjuer, og vi har derfor i valgt å se bort fra disse respondentene ved senere beregninger.

På campingplassene ble det i all vesentlig grad gjennomført personlige intervjuer. Vi testet imidlertid også her den samme utfyllingsmetoden som ble benyttet for hotell og båtgjestene. Heller ikke på campingplassene kan vi finne at svarkvaliteten er vesentlig forskjellig på de to datainnsamlingsmetodene.

På campingplassene intervjuet vi telt/bo-bil/campingvogn og hyttegjester omtrentlig i det forhold (hytter/camping) man hadde på den aktuelle campingplass. Vi mener derfor at fordelingen mellom boformer på hver campingplass er relativt korrekt.

Som en **kontroll** på disse utvalgsmetodene gjennomførte vi også en intervjuundersøkelse blant tilfeldig forbipasserende på torvet i Risør, og på enkelte av badeplassene i nærheten av Risør by. I tillegg til disse ble det intervjuet 2 "villcampere" i nærheten av Risør sentrum. Vi har valgt å slå disse sammen med de øvrige tilfeldige gjestene fra torg og badeplasser. Dette "tilfeldige" kontrollutvalget består derfor av alle gjestekategorier i Risør. Datainnsamlingsmetoden var her personlig intervjuing.

Utvalgsmetodikken som her skulle benyttes var at så snart vi var ferdige med ett intervju, så skulle man intervjuer den neste som passerte

intervjupunktet. Dette ble imidlertid vanskelig å gjennomføre, bl.a. på grunn av at det til tider var stor trengsel på torget. Utvalget ble derfor noe mindre systematisk enn først tenkt. I denne gruppen kan det av denne grunn være enkelte tilfeldige feil, selv om resultatene ikke gir noen indikasjoner på dette.

2.2.3 Skjemaer og koding

Spørreskjemaet ble trykket som et A4-hefte. Foruten spørsmål om demografiske opplysninger, inneholder det bl.a. spørsmål om reiseform/reiserute, og om transport og overnatting. Det spørres også om respondentenes forhåndsinformasjon om Risør, og om hvilken betydning denne hadde for beslutningen om å reise dit. Etter spørsmål om endel bestemte forholds betydning for reisevalget og om gjestenes vurdering av det lokale prisnivået, stilles det til slutt endel spørsmål om deltakelse i aktiviteter og om vurdering av endel aktivitetstilbud.

Et annet hovedpunkt i undersøkelsen var å kartlegge respondentenes forbruk. Skjemaet spør her om forbruket dagen før intervjuet fant sted. Dette innebærer at forbruket ikke nødvendigvis har skjedd i Risør. Siden hotellgjestene ble intervjuet ved frokostbordet og de vanligvis betaler ved avreise, vil dessuten deres betaling for den siste overnattingen ikke dekkes av undersøkelsen. For dem som bare har bodd en natt på hotell, kan dette gjøre utslag i forbruket.

Skjemaet spør om forbruket på flere slags ulike varer og tjenester. I enkelte tilfeller er likevel bare en av forbruksvariablene fylt ut. I slike tilfeller har vi valgt å kode resten av forbruksvariablene lik *null*, og ikke som manglende data.

Spørreskjemaet finnes forøvrig som vedlegg til arbeidsrapporten fra feltarbeidet (Holmengren 1992a).

2.2.4 Vurdering, ODH-arbeidet

Vi har ikke funnet noen vesentlige forskjeller i kvaliteten på svarene som kan tilbakeføres til innsamlingsmetode. Ingen svarskjema måtte forkastes på grunn av dårlig utfyllt skjema. Vi vurderer derfor både prosedyrer og skjema som tilfredsstillende for våre formål.

3. PÅVIRKNINGER OG SAMMENHENGER ¹

For oversiktens skyld har vi delt dette kapitlet inn i fem hovedavsnitt. I det første avsnittet ser vi på de hypotesene som har med demografiske forhold å gjøre, og i andre avsnitt vurderes virkningene av *nyttehensyn* og *informasjon* på *ferieønsker*. Det tredje avsnittet viser hvordan *lokal tilknytning*, *eiendom/utstyr* og *ferievaner* virker inn på *ferieønsker*. I fjerde avsnitt ser vi på sammenhengene mellom *ferieønsker*, *ferieform i år* og *aktivitetsformer*, før vi i siste avsnitt ser på de tre virkningshypotesene som gjelder *ferieforbruk*.

3.1 Demografi og påvirkninger

Mye av **1990-undersøkelsen**s informasjon om demografiske forhold er samlet i den første variabelen i modellen, som vi har kalt *livsfase*. Her er informantene delt inn i forskjellige faser, etter sivilstand, alder, hjemmeboende barn, og om de har egen bolig eller ikke.

Som tidligere nevnt har vi da skilt mellom følgende livsfaser:

- 1: Ugifte uten egen bolig
- 2: Ugifte med egen bolig
- 3: Gifte under 45 år uten barn i husholdningen
- 4: Husholdninger med barn under 7 år
- 5: Husholdninger med barn over 7 år
- 6: Gifte over 45 år uten barn i husholdningen

Som modellen viste (s. 4), inngår *livsfase* i tre virkningssammenhenger.

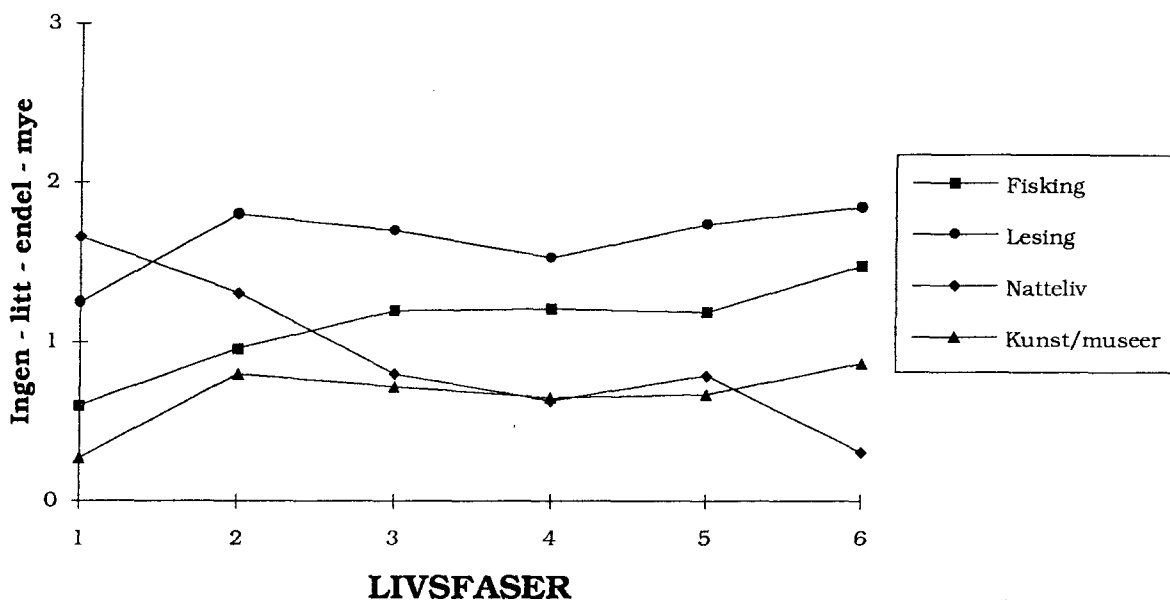
Hypotese 1: Livsfase påvirker aktivitetsformer.

En enkel variant av denne hypotesen vil være at folk har ulike aktivitetsmønstre, avhengig av hvilken av disse seks livsfasene de er i. I undersøkelsen har vi spurt om hvor mye tid folk har brukt til seksten forskjellige aktiviteter i Risør om sommeren. Hypotesen kan derfor enkelt kontrolleres ved å se på den gjennomsnittlige deltakelsen i disse aktivitetene, fordelt på de seks livsfasene. En enveis variansanalyse for hver av de seksten aktivitetene, viser statistisk signifikante forskjeller i deltakelse for tretten av dem. Det var bare *skyting*, *dykking* og *se på kunst, museer* etc. hvor det ikke var slike forskjeller. Det bør også nevnes at kovariansanalyse viser at også alder gir en signifikant effekt for de fleste aktivitetenes vedkommende, selv om altså livsfase også gjør det. Alder og livsfase er derfor **ikke** samme variabel, selv om de er høyt korrelerte. Noen eksempler på livsfaseforskjeller i aktivitetsdeltakelse ser vi i figur 2 på neste side.

Her ser vi f.eks. at mens deltakelsen i *natteli* synker i senere livsfaser, er tendensen langt på vei det motsatte for *fisking*. For *lesing* og *se på kunst/museer* er det også forskjeller, men ikke noen enkel, lineær sammenheng. De nærmere detaljene i disse mønstrene skal vi ikke gå nærmere inn på her. Men det synes i alle fall klart at vi allerede har dokumentert den første selvfølgeligheten i materialet; det er mange og tydelige forskjeller mellom livsfasegruppene når det gjelder deltakelse i aktiviteter.

¹ Deler av dette kapitlet ble presentert som et innlegg på seminar for reiselivsforskere i Kragerø, 2.- 4. juni 1993 (Kleiven 1993a).

Figur 2: Aktiviteter i seks livsfaser, 1990

Hypotese 2: Livsfase påvirker nyttehensyn

Før vi går direkte inn på denne hypotesen, bør det sies endel om de svarmønstrene vi har funnet på spørsmålene om *nyttehensyn*.

I **1991-undersøkelsen** ble respondentene spurt om hvilken betydning endel forhold hadde for "... din beslutning om å reise hit." De forholdene som var nevnt i skjemaet var delvis praktiske hensyn som barnevennlighet, god tilgjengelighet, eller at man disponerer hytte i området. Også ønsker og interesser som f.eks. besøk til slekt og venner, kultur, kunst og naturopplevelser ble nevnt. Disse ulike forholdene vil her bli omtalt som *nyttehensyn*.

I tidligere publikasjoner har vi redegjort for svarmønsteret på dette punktet (Holmengen 1992 a). Vi har også i en tidligere arbeidsrapport redegjort for hvilke av disse variablene som sammen bidrar til beslutningen (Holmengen 1993). I en faktoranalyse var det *tilgjengelighet, klima, lite forurensning, sol/bad, godt for helsa og naturopplevelser* som utgjorde den sterkeste faktoren, som ble kalt *naturfaktoren*. Noe svakere var *kulturfaktoren*, som besto av variablene *museer, kultur, kunst og bygningsmiljø*. Den

tredje faktoren var en klar *barnefaktor* som besto av variablene *barnevennlighet* og *opplevelser for barna*. Den fjerde og siste faktoren inneholdt bare variabelen *egen hytte*. Det er altså et tydelig og forståelig mønster i de svarene som gis på spørsmålene om betydningen ulike *nyttehensyn*.

For å finne ut hvilke **personer** som skjuler seg bak de forskjellige faktorene har vi gjennomført en klyngeanalyse på de aktuelle variablene. I analysene har vi angitt initialverdier tilsvarende den faktorløsningen som er gjengitt over. Tabell 1 på neste side viser resultatene av disse beregningene, hvor midtpunktene for klyngene er angitt på en skala som går fra 1 (svært viktig) til 4 (ikke viktig).

Med de initialverdiene som ble gitt får vi her en løsning som er tilnærmet lik den faktorløsningen som ble omtalt foran. I klynge nr 1 finner vi den **naturbaserte ferien**, hvor soling/bading er en av hovedkriteriene sammen med klima og naturopplevelser. Men også de andre naturvariablene som helse, fiske og lite forurensning gir høye klyngesentre. I denne klyngen inngår 207 respondenter.

Tabell 1: Klynganalyse av nyttehensyn (N=784)

	Klynge 1	Klynge 2	Klynge 3	Klynge 4
Egen hytte	3,47	3,08	3,57	3,83
Tilgjengelighet	2,30	2,02	3,21	3,17
Klima	1,60	2,16	2,82	2,97
Lite forurensning	2,08	3,08	3,31	2,56
Slekt/venner	3,35	2,35	3,32	3,54
Museer	3,57	2,29	4,00	3,81
Kultur	3,13	1,39	3,82	3,48
Kunst	3,42	1,96	3,75	3,67
Bygningsmiljø	2,42	1,35	3,61	3,11
Sol/bad	1,40	2,22	1,47	2,81
Godt for helsa	2,11	3,14	3,69	3,58
Naturopplevelser	1,79	2,61	3,35	3,19
Godt fiske	2,24	3,63	3,36	3,61
Barnevennlig	2,16	3,63	1,57	3,82
Opplev. for barn	2,29	3,63	2,21	3,85
Passer i reiseruta	2,49	2,22	3,06	2,65
Kulturarr.	3,84	3,14	3,92	3,89
Fast camp.plass	3,76	3,88	3,83	3,89

Den andre klyngen, som er en forholdsvis ren **kulturklynge**, består av de kulturbaserte variablene. Denne klyngen er svært liten og inneholder bare 49 respondenter. Den tredje klyngen består av variablene **sol/bad samt barnevennlighet**. Også denne klyngen er forholdsvis liten, med 72 respondenter. Det er rimelig å anta at mange av barnefamiliene går inn i klynge 1 og at vi i klynge 3 finner de som bare har gitt høye svore på soling/bading og barnevennlighet.

Den siste klyngen er imidlertid den største (459 respondenter) og består av de respondentene som **ikke** har ansett **noen** av våre nyttehensyn som viktige for å reise til Risør.

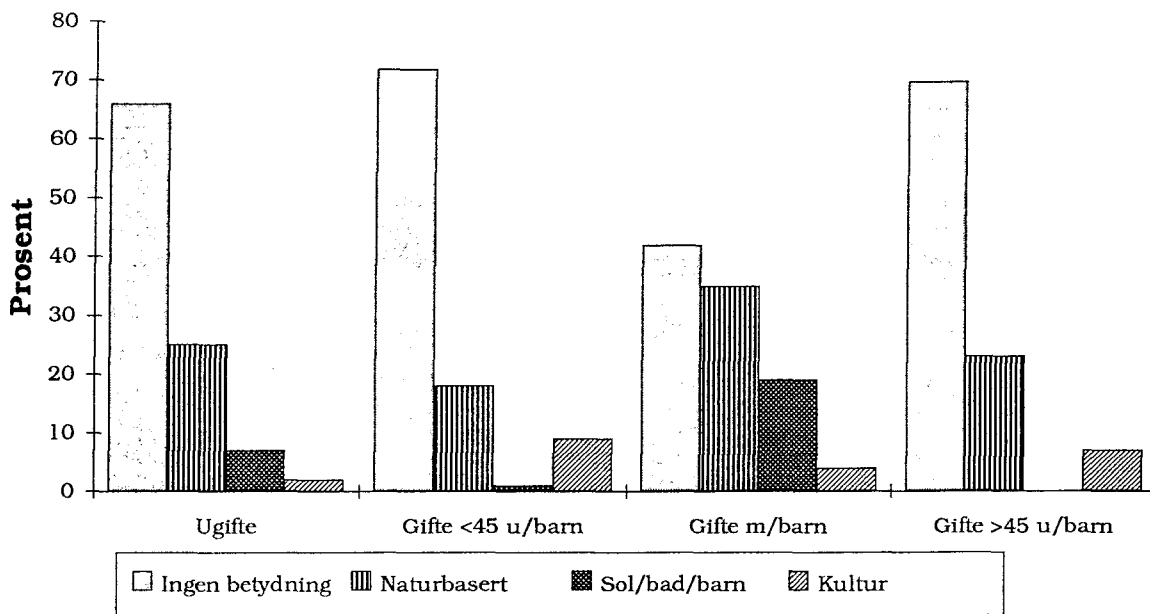
Vi kan nok konkludere med at soling/bading, natur og klima er vesentlige nyttehensyn når man velger å reise til Risør, noe som neppe er særlig uventet. Men at den klart største gruppen **ikke** har lagt særlig vekt på de forholdene vi har stilt spørsmål om, er mer av et problem. Denne gruppen mener vi det er nødvendig å gå nærmere inn på i senere arbeid. For det første kan resultatet skyldes et metodeproblem, ved at klyngeanalysen med uheldige inngangsverdier ikke finner fram til tilfredsstillende inndelinger av materialet. Det er imidlertid også mulig at resultatet er reelt, og peker på at det kan være

helt andre grunner til valg av Sørlandsferie enn det vi foreløpig har oversikt over. Gruppen er relativt stor, og senere forskning bør forsøke å finne ut hvilke beslutningskriterier som egentlig fører denne gruppen til Risør. Vårt nåværende grunnlagsmateriale gir dessverre ikke gode nok muligheter til det.

Vi kan også merke oss at kulturklyngen er meget liten. Sett i relasjon til den kultursatsing som har funnet sted i Risør, så har denne satsingen tilsynelatende i liten grad nådd fram til det publikum som besøker byen sommerstid. Også på dette punktet er det behov for videre oppfølging.

De fire klyngene innhenter forøvrig sin informasjon stort sett på samme måte. Vi finner ingen signifikante forskjeller mellom disse klyngene når det gjelder hvilken forhåndsinformasjon de innhenter om reisemålet eller hvilken betydning den hadde for reisebeslutningen.

Klyngeinndelingen kan imidlertid være nyttig når vi skal vurdere hypotese 2, da det er en klare sammenhenger mellom livsfase og klyngeinndelingen etter nyttehensyn. Figur 3 er basert på en krysstabell mellom livsfase og klyngetilhørighet.

Figur 3: Livsfase mot nyttehensyn (N=676)

Da vi i 1991-materialet har færre demografiske data enn i 1990-materialet, måtte vi her nøye oss med en noe enklere livsfaseinndeling. Vi ser da at blant de ugifte er det ca 66% som svarte at de nyttehensyn vi hadde spurt om i undersøkelsen ikke hadde noen betydning, mens ca 25% svarte at det viktigste nyttehensynet var naturbasert. Soling/ bading ble vektlagt som et viktig kriterium, mens bare 2% mente at kultur var viktig.

Blant de yngre gifte uten barn var det også en stor andel som ikke vektla noen av våre nyttehensyn (72%). Noen færre enn blant de ugifte (18%) mente at naturbasert ferie var viktig. Kultur ble av denne gruppen verdsatt av 9%.

Blant de gifte med barn utgjør naturlig nok sol/bad og naturbasert motivasjon en større andel enn hos de to foregående livsfasegruppene, henholdsvis ca 19% og ca 35%. Også i denne livsfasegruppen er det *ingen betydning* gruppen som er størst med ca 42%. Bare 4% mente at kultur var viktig.

Blant de gifte over 45 uten barn, var det foruten de som ikke vektla noe (70%), naturbasert ferie som ble tillagt vekt (23%). Kanskje noe overraskende var det ingen i denne kategorien som vektla sol/bad/barn, mens det var 7% som vektla kultur.

Denne forskjellen mellom gruppene er statistisk signifikant (Chi-kvadrat = 95,75, D.F. = 9, og $p < 0,0001$).

Hypotese 3: Livsfase påvirker inntekt/ferieøkonomi

Vi valgte i **1990-undersøkelsene** å bruke respondentens husholdningsinntekt som mål på økonomisk situasjon. Svarene her kunne gis på en 9-delt skala fra 1 til 9. De ni skalaverdienes betydning er vist i tabell 2.

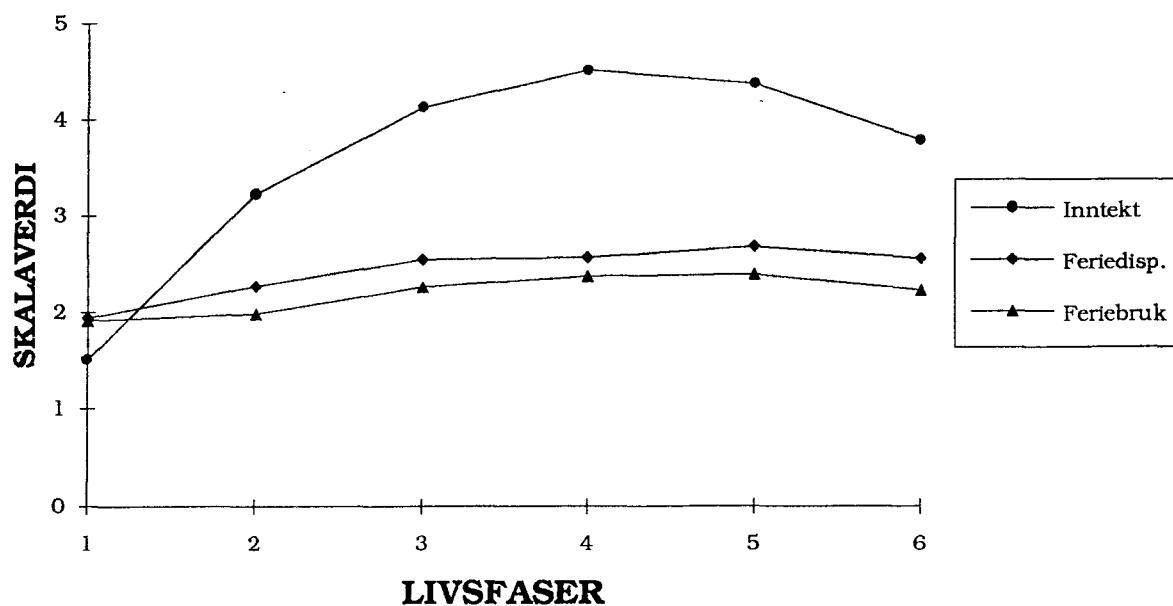
To andre mål av økonomisk art er spørsmålene om "Omtrent hvor mye penger har du/dere anledning til å bruke på sommerferien i år?", og "Omtrent hvor mye penger kommer de/dere faktisk til å bruke?" Her brukes bare skalaverdier fra 1 til 5, og også her kan vi se av tabell 2 hva de betyr.

Tabell 2: Skalaverdier for tre økonomispørsmål

Skalaverdi	Hush.inntekt	Feriedisponibelt	Feriebruk
1	Under 150 000	Mindre enn 5 000	Mindre enn 5 000
2	150 000 - 199 000	5 000 - 10 000	5 000 - 10 000
3	200 000 - 249 000	11 000 - 15 000	11 000 - 15 000
4	250 000 - 299 000	16 000 - 20 000	16 000 - 20 000
5	300 000 - 349 000	Mer enn 20 000	Mer enn 20 000
6	350 000 - 399 000		
7	400 000 - 449 000		
8	450 000 - 499 000		
9	500 000 og over		

I figur 4 ser vi så hvordan gjennomsnittene på disse tre skalaene fordeler seg på de seks livsfasegruppene. Det er for det første et tydelig kurvilineært forhold mellom livsfase og inntekt. Gjennomsnittsinntekten stiger opp til små-

barnsfasen, og synker litt igjen i senere faser. Forskjellen er statistisk signifikant ($F=18,61$; $D.F.=5$; $p<0,0001$), og her er ikke alder noen signifikant kovariant.

Figur 4: Livsfaser og økonomi 1990

Figuren viser også en stigende kurve med høyere livsfaser for mulig ferieforbruk og faktisk ferieforbruk, og med en liten nedgang for siste livsfase. Også disse livsfaseforskjellene er statistisk signifikante, og alder er heller ikke her noen signifikant kovariant. Det synes altså klart at det heller ikke her er noen avgjørende konflikt mellom data og hypoteser, og det tydelige livsfaseforskjeller i respondentenes økonomiske forhold.

Hypotese 4: Inntekt/økonomi påvirker eiendom/utstyr for feriemål

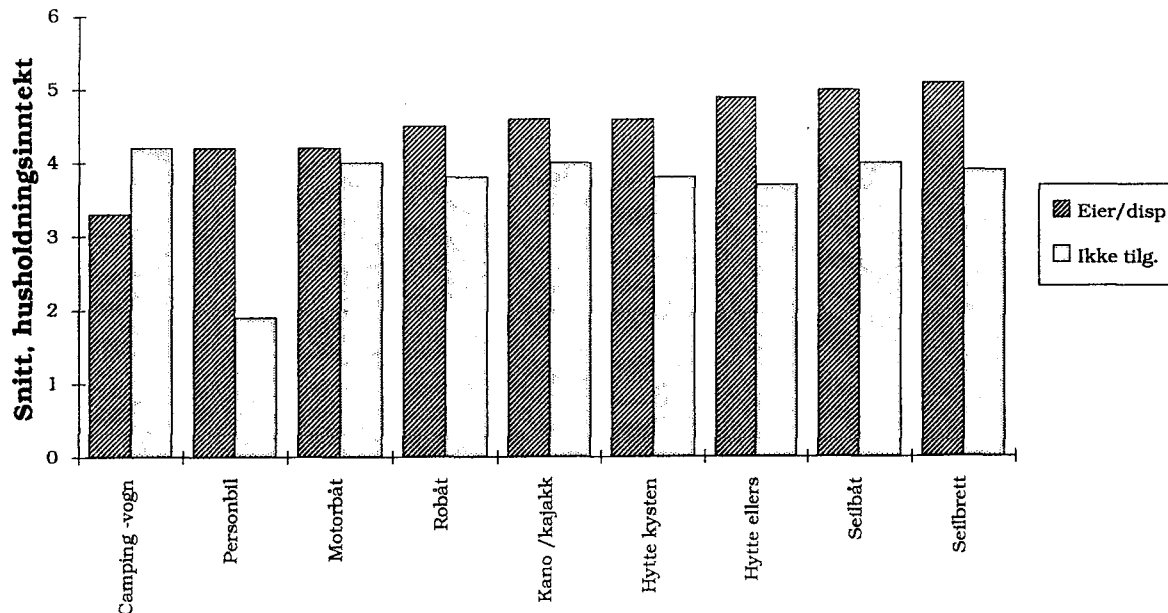
I figur 5 skiller vi mellom de respondentene som eier eller disponerer utstyr/eiendom av forskjellig slag, og de som ikke har tilgang til disse godene, og ser på gjennomsnittlig husholdningsinntekt etter skalaen i tabell 2. For de fleste utstyrstypenes vedkommende ser vi da at gjennomsnittlig husholdningsinntekt er høyere for dem som eier eller disponerer enn for dem som ikke har tilgang til dette utstyret. Enveis

variansanalyser bekrefter at forskjellene i gruppegjennomsnitt er statistisk signifikante.

Det er likevel to typer utstyr hvor denne forskjellen ikke gjelder. For motorbåtenes vedkommende er forskjellen ikke stor nok til å være signifikant. Mer interessant er det kanskje at de som eier eller disponerer campingvogn i vårt materiale har lavere gjennomsnittinntekt enn de som ikke har tilgang til vogn, og at også denne motsatte tendensen er statistisk signifikant. Det er nok lite sannsynlig at denne tendensen vil gjenfinnes i den norske befolkningen som helhet, men i Risør-materialet har altså campingvogn-eierne ikke spesielt høye inntekter.

Alt i alt må vil likevel kunne konkludere med at våre data gjør det sannsynlig at det er en sammenheng mellom husholdningsinntekt og tilgang til eiendom og utstyr for fritidsformål, og at også hypotese 4 får en viss støtte.

Figur 5: Inntekt og eiendom/utstyr, 1990

3.2 Virkninger av nyttehensyn og informasjon

Ingen av våre to undersøkelser har data som går **direkte** på forholdet mellom *nyttehensyn* og *informasjon* på den ene siden, og *ferieønsker* på den andre. Fra 1990-undersøkelsen har vi data om *ferieønsker*, men ikke om *nyttehensyn* og *informasjonsforhold*. Fra 1991 har vi data om *nyttehensyn* og om *informasjon*, men ikke om *ferieønsker*.

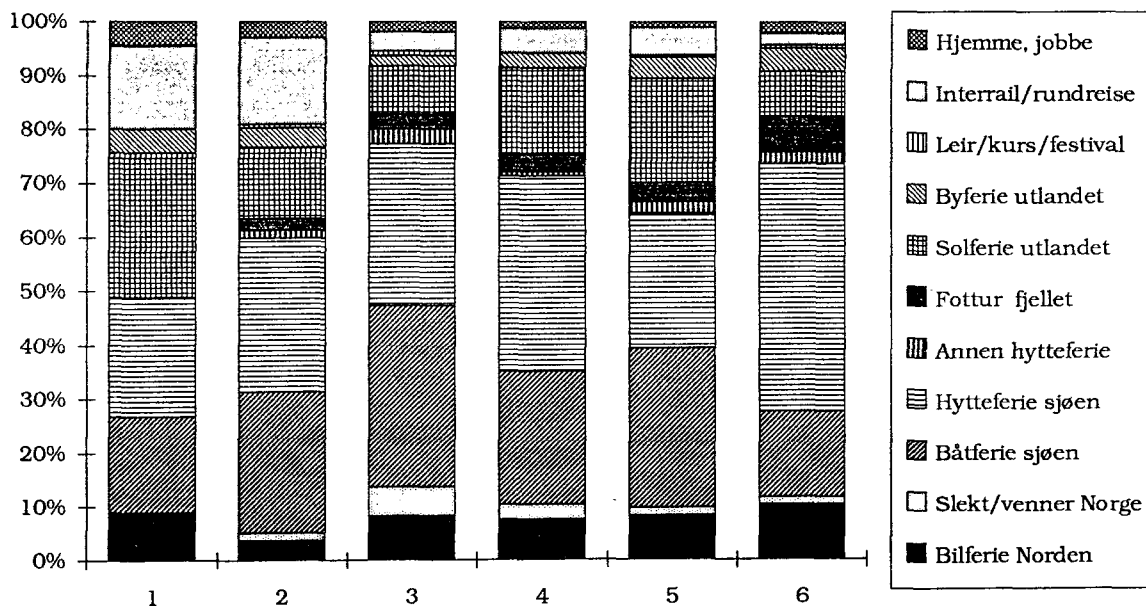
Hypotese 5. Nyttehensyn påvirker ferieønsker

Selv om 1990-undersøkelsene ikke gir noen direkte opplysninger om ferierelevante *nyttehensyn*, så vil likevel forholdet mellom

livsfase og *ferieønsker* kunne gi et indirekte lys på deres betydning. Som vi ser, antar modellen at *livsfase* virker inn på *nyttehensyn*, som igjen virker inn på *ferieønsker*. Det må da kunne forventes en **statistisk** sammenheng også mellom *livsfase* og *ferieønsker*, selv om **årsakssammenhengen** går via den mellomliggende variabelen *nyttehensyn*.

Respondentene i 1990 ble spurt om hva de aller helst ville ha gjort i ferien hvis de hadde stått helt fritt, med valg fra en liste med elleve ulike alternativer. Som figur 5 viser, svarer de seks livsfasegruppene noe ulikt på dette spørsmålet.

Figur 6: Livsfaser og ferieønsker, 1990

Vi ser at det er forskjeller mellom de seks livsfasegruppene. F.eks. er andelen som ønsker seg på Interrail eller annen rundreise størst blant de to gruppene ugifte, gruppe 1 og 2. Gruppe 1, de hjemmeboende, utmerker seg dessuten ved å ha den laveste andelen som ønsker seg hytteferie ved sjøen og den høyeste som ønsker seg solferie i utlandet. Det synes ikke urimelig å forstå dette som en følge av at de yngste gruppene har noe andre ønsker og praktiske hensyn å ta enn de øvrige.

Men også de eldre gruppene viser særtrekk. Andelen som ønsker seg hytteferie ved sjøen er høyest i gruppe 6, de gifte over 45 uten barn i huset. Vi ser også forskjeller mellom småbarnsfamiliene og familiene med større barn. Småbarnsfamiliene har en relativt stor andel som ønsker seg hytteferie ved sjøen, mens andelen med ønske om solferie i utlandet og båtferie er noe større blant familiene med større barn. Også disse ulikhetene kan skyldes forskjeller i gruppens praktiske ønsker og hensyn når det gjelder ferie og fritid.

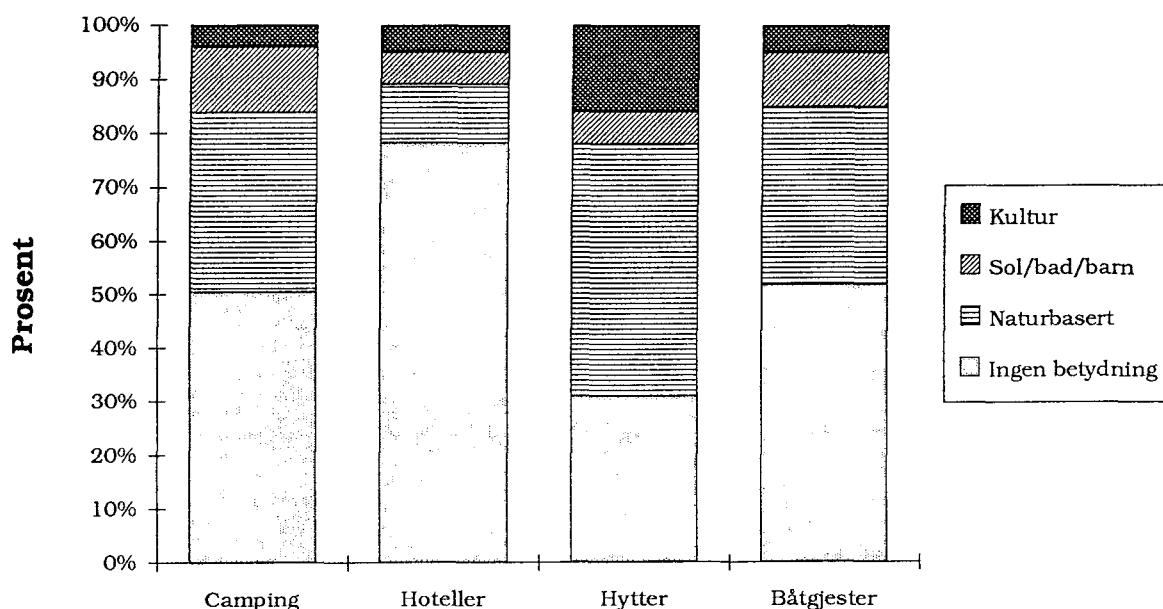
I vår nåværende sammenheng skal vi imidlertid ikke gå gjennom alle forskjellene i detalj. Det er likevel klart at de ulike formene for ferieønsker er litt ulikt fordelt på de seks livsfasegruppene. Selv om Chi-kvadrat testen også her må tolkes med stor forsiktighet, har vi nok også her en statistisk pålitelig tendens (Chi-kvadrat = 150,39; DF = 50; $p < 0,0001$).

Heller ikke data fra 1991 gir **direkte** informasjon om hypotese 5. Her kan vi

imidlertid få informasjon om sammenheng mellom *nyttehensyn* og *ferieform*. Hvis vi finner en sammenheng mellom disse, er det også trolig at det er en sammenheng mellom *nyttehensyn* og *ferieønsker*. Med våre data må vi altså "gå utenom" *ferieønsker* og direkte til *ferieform*.

Og i våre data er det en klar sammenheng mellom nyttehensyn og årets ferieform, som er statistisk signifikant (Chi-kvadrat=79,298; D.F.=9; $p < 0,0001$).

Figur 7: Nyttehensyn mot boform, 1991 (N=719)

For bogrupperne camping, hoteller og båtgjester er klyngen *ingen betydning* størst. Det er imidlertid også endel ulikheter mellom de tre gruppene. Et stort flertall (79%) av hotellgjestene har gitt dette svaret, og gruppen har da svært få andre svar. Både campinggjestene og båtgjestene har langt fler andre svar, særlig er *naturbasert* vanlig. Blant hyttegjestene er det den naturbaserte ferien som er sterkest, og noe under 50% av hyttegjestene mener at dette er det viktigste. Det er også blant hyttegjestene vi finner den største andelen med interesse for kultur (16%), og den minste andelen (31%) som

ikke legger særlig vekt på noen av de forholdene vi har spurt om. Vi finner altså en klar sammenheng mellom ferie/boform og nyttehensyn.

Selv om vi altså må bruke indirekte informasjon om hypotese 5, må det sees som sannsynlig at også denne er hovedsaklig korrekt. I 1990-materialet finner vi en sammenheng mellom livsfaser og ferieønsker, og i 1991 mellom nyttehensyn og boform. Begge deler er konsistent med vår hypotese, og kan forstås som en viss støtte til denne.

Hypotese 6: Informasjon påvirker ferieønsker

Heller ikke her har vi tilgang til direkte informasjon om hypotesen, da ingen av undersøkelsene har data om både informasjon og ferieønsker. I 1991 ble det imidlertid spurt om hvor informasjon var innhentet, og hvilken betydning denne informasjonen hadde hatt for beslutningen om å reise til Risør.

Før vi går direkte inn på hypotesen, skal vi se litt på svarfordelingen på informasjons-spørsmålene. Resultatene viser for det første at blant dem som innhenter informasjon på forhånd, er informasjonsinnhenting svært forskjellig. For det andre har informasjonen som regel har liten betydning, etter respondentenes utsagn å dømme.

Nå er det nok slik at mange ofte kvier seg for å erkjenne både overfor seg selv og andre at de blir påvirket av reklame, og våre resultater må sees i

lys av dette. Til tross for dette problemet, synes de svarende vi fikk likevel å gi interessante indikasjoner på hvilken informasjon som gir størst påvirkning.

Hvert intervjuobjekt ble spurt om de innhentet informasjon på forhånd. Det var 629 personer (54%) som **hadde** innhentet informasjon på forhånd, mens det var 546 respondenter (46%) som svarte at de **ikke hadde** innhentet noen informasjon.

Til tross for at de ikke hadde innhentet noen informasjon, var det mange som svarte at *anbefalt av andre og kjent fra tidligere* hadde en viss betydning. Vi har imidlertid gjennomført våre videre analyser uten disse respondentene.

Tidspunktet for informasjonsinnhenting er vist i tabell 3.

Tabell 3: Tid fra informasjonsinnhenting til avreise, 1991 (N=645)

	Prosent	Sum pst.
<1 mnd	11,4	11,4
1 mnd	22,8	34,2
2 mnd	19,5	53,7
3 mnd	4,9	58,6
4-6 mnd	16,3	74,9
>6 mnd	25,1	100,0
Sum	100,0	

Relativt få, bare ca 11% innhentet informasjonen mindre enn en måned før avreise, mens henholdsvis ca 23% og 20% innhentet informasjonen 1 og 2 måneder før avreise. Hele 25% innhentet informasjonen mer enn 6 måneder før avreise. En nærmere analyse av dette forholdet viser at en relativt stor andel innhentet informasjonen ett år før avreise. Denne gruppen består i all vesentlig grad av de som har fast plass for campingvogna si eller de som ferierer i båt.

Det er også forholdsvis stor samvariasjon mellom når informasjonen ble innhentet og når man bestemte seg for å reise til Risør (Holmengen 1992). Dette kan gi visse indikasjoner på at informasjonen som gis når frem til enkelte grupper og at disse tar sin beslutningen samtidig med, eller etter at de har innhentet informasjonen.

Vårt materiale er imidlertid ikke godt nok til å fastslå med særlig grad av sikkerhet de påstander vi har antydnet foran. Blant annet er det som antydnet forhold som peker på at svarene kanskje ikke er pålitelige, samtidig som vårt utvalg er noe begrenset når vi kun tar hensyn til de som har svart bekreftende på at informasjon er innhentet. Vi mener til tross for dette at resultatene er gode nok til å anbefale at noen går dypere inn i denne materien, og at informasjons- og beslutningsprosessen bør kartlegges nærmere.

En faktoranalyse av informasjonskildene (Holmengen 1992) viser at variablene *reisehåndbøker* og *turistkontor* gir sterke faktorladninger i faktor en. I den andre faktoren er det *annonser i aviser*, *messer* og *turoperatører* som gir tilsvarende sterke faktorladninger. I den tredje og siste faktoren er det *anbefalt av andre* som er eneste, men sterke, variabel.

Tabell 4: Endelige klyngesentre, 1991

Klynge	An- nonse	Radio- rekl.	Reise- hb.	Messe	Tur- op.	Turist- ktr.	Anbe- falt	Kjent fra tidl.
1	3,97	3,93	3,66	3,90	3,91	1,44	3,41	3,94
2	3,42	3,42	2,08	3,54	3,23	2,69	1,35	1,50
3	3,97	4,00	1,86	3,71	3,92	3,92	3,21	3,99
4	3,84	3,99	3,89	3,98	3,97	3,97	2,90	2,23

Faktoranalysen antyder altså at bruk av reisehåndbøker og turistkontor henger sammen, og at annonser, messer og turoperatører også gjør det. Anbefaling av andre, derimot, synes ikke å henge særlig sterkt sammen med noen annen slags informasjonsbruk.

På tilsvarende måte kan man beregne klynger av informasjonskilder, basert på cluster-analyser i SPSS. Denne angrepsmåten gir et noe annet utfall enn faktoranalysene. På grunn av stor datamengde og begrenset maskinkapasitet benyttet vi rutinen "Quick Cluster" i SPSS. Beregningen gir oss endelige klyngesentre som vist i tabell 4.

På spørsmål om hvilken betydning den enkelte informasjonskilde hadde for beslutningen ble svarene skalert fra stor (kodet 1) til ingen (kodet 4). Det betyr for de variablene med lavt klyngesenter er betydningen relativt stor.

I klynge nummer en er det i all vesentlig grad *turistkontor* som har betydning, mens de øvrige variablene tillegges liten vekt.

For personene i klynge 2 er det variablene *reisehåndbøker*, *anbefalt av andre* og *kjent fra tidligere* som tillegges betydning. I klynge 3 finner vi personer som har lagt en viss

betydning på *reisehåndbøker*, og stort sett bare på disse.

I den siste klyngen har vi dem som har lagt liten eller ingen vekt på all informasjon, med unntak av *anbefalt av andre* og *kjent fra tidligere*. Disse variablene er tillagt en viss vekt.

Denne klyngeløsningen kan være nyttig for vurderingen av hypotese 6, da vi kan undersøke hvilke boformer det er som skjuler seg bak de respektive klyngene. Krysstabulering av klynger mot boform viser at ca 15% av campinggjestene tilhører klynge 1, mens ca 20% av hotellgjestene tilhører denne klyngen. Blant de tilfeldige gjestene som ble spurt på torget og i gater i Risør er det ca 13% som tilhører klynge 1, mens bare en liten del (1%) av båtgjestene hører hjemme i denne klyngen.

I klynge 2 er det bare mindre andeler fra hver boform som hører hjemme. I klynge 3, derimot, hører henholdsvis 13% 11& og 12% av camping, hotell og tilfeldige gjestene til. Blant båtgjestene er det bare ca 4% som faller inn under klynge 2.

I den siste klyngen, de som svarer at informasjonen de innhenter ikke betyr noe, med unntak av *anbefalt av andre* og *kjent fra*

Tabell 5: Informasjonsklynger mot boform, 1991 (N=615, kolonnevis prosentuering).

Klynge	Camping	Hotell	Tilf.	Båter	Totalt
1 Ant	18	37	13	2	70
Pst	14.9	19.8	13.3	1.0	11.4
2 Ant	4	7	7	8	26
Pst	3.3	3.7	7.1	3.8	4.2
3 Ant	16	21	12	17	66
Pst	13.2	11.2	12.2	8.1	10.7
4 Ant	83	122	66	182	453
Pst	68.6	65.2	67.3	87.1	73.7
TotaltAnt	121	187	98	209	615
Pst	19.7	30.4	15.9	34.0	100.0

tidligere, hører hele 87% av båtgjestene til. For de andre 3 gruppene er det forholdsvis like andeler, henholdsvis 69%, 65% og 67% (camping, hotell og tilfeldige gjester).

Forskjellene er signifikante med Chi-kvadrat=45,688; D.F.=9; $p < 0,0001$.

En tilsvarende krysstabulering mellom klyngene og reiseform viser at vi også her finner signifikante forskjeller på 90%-nivået. Også for denne kombinasjonen er det i all vesentlig grad klynge 4 som gir de sterkeste utslagene, men også finner finner vi mindre, men dog interessante variasjoner.

Tabell 6: Informasjonsklynge mot reiseform, 1991
(N=613, kolonnevis prosentuering)

Klynge		Utg.pkt	Til fra	Dagstur	Rundr	Totalt
1	Ant	3	11	1	45	70
	Pst	7.0	12.8	3.7	14.3	11.4
2	Ant	6	3	1	16	26
	Pst	3.2	3.5	3.7	5.1	4.2
3	Ant	15	7	2	42	66
	Pst	8.1	8.1	7.4	13.4	10.8
4	Ant	152	65	23	211	451
	Pst	81.7	75.6	85.2	67.2	73.6
Totalt		186	86	27	314	613
		30.3	14.0	4.4	51.2	100.0

Av dem som har valgt Risør som destinasjon (kolonne 1) er det hele ca 82% som tilhører klynge 4, det vil si de som hadde *venner/kjente* og *kjent fra tidligere* som informasjonskilder. Ca 76% av dem som var på vei til eller fra et annet mål hadde de samme informasjonskildene. I denne gruppen finner også ca 13% i klynge 1, altså de som innhenter informasjonen på turistkontor. Dette kan tyde på at de som er på vei til eller fra et annet mål stopper mer tilfeldig i Risør, basert på informasjon som mottas fra turistkontoret på Brokelandsheia eller informasjonskontoret i Risør sentrum. Av de som er på dagstur til Risør finner vi at informasjonen i all vesentlig grad er basert på *venner/kjentes* informasjon samt det at Risør er kjent fra tidligere (Ca 85%).

Rundreisegruppen er imidlertid noe mer sammensatt. Ca 67% tilhører klynge 4 mens henholdsvis ca 14%, ca 5% og ca 13% tilhører klyngen 1, 2 og 3. Informasjonen til rundreiseturistene er altså, med unntak av *venner/kjente*-gruppen, relativt jevnt fordelt over de andre informasjonsklyngene.

Det er altså klart at det er viktige sammenhenger mellom *informasjon* på den ene siden, og

ferieformer på den andre. Vi ser det som meget sannsynlig at informasjonen her virker "gjennom" *ferieønsker*, og forstår derfor sammenhengene som en indirekte bekreftelse på hypotese 6.

3.3 Lokal tilknytning, eiendom, ferievaner og ferieønsker.

I dette delavsnittet vurderer vi de øvrige forholdene som direkte eller indirekte påvirker *ferieønskene*. Ifølge modellen er dette *lokal tilknytning, eiendom/utstyr* og *ferievaner*. Modellen antar også at *eiendom/utstyr* virker **direkte** på *årets ferieform*, ikke bare indirekte gjennom *ferievaner* og *ferieønsker*.

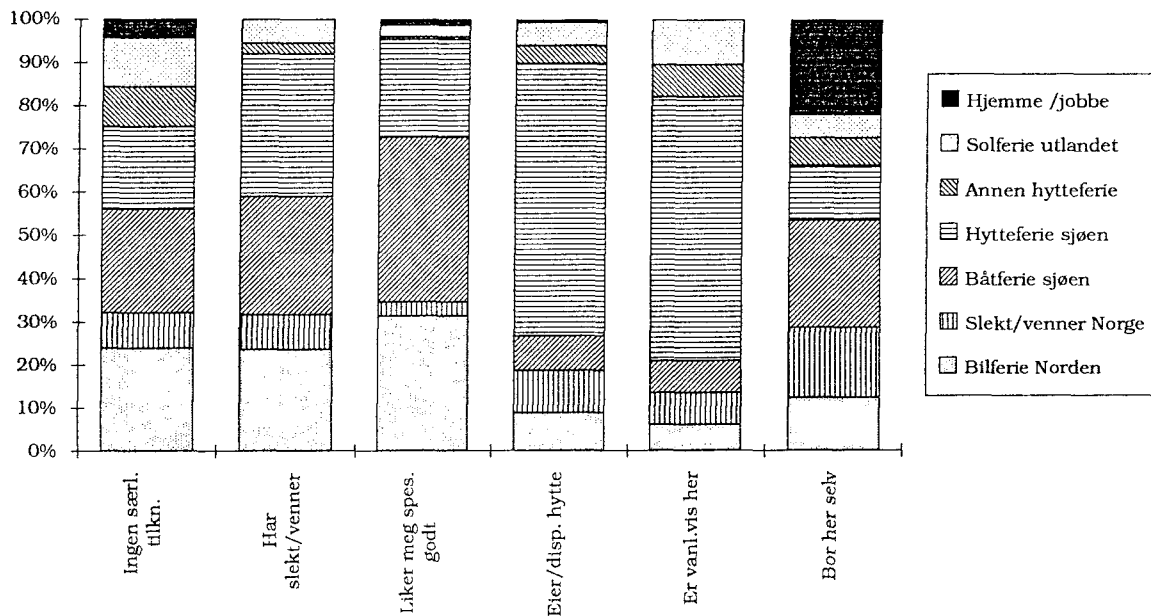
Hypotese 7: Lokal tilknytning påvirker ferievaner.

Vi kan dele 1990-respondentene i grupper etter hvilken tilknytning de oppgir til Risør-området. Noen bor selv i Risør, noen er vanligvis der i ferien, og noen eier eller disponerer hytte der. Andre sier at de liker seg spesielt godt der, og det er også endel som har slekt og venne i kommunen. Vi finner også ganske mange som ikke har noen spesiell tilknytning.

Som vi ser av figur 8, har disse gruppene noe ulike ferievaner, etter hvordan de svarer på et spørsmål om hvilken ferieform "... du har vært flest ganger på ...". Vi skal heller ikke her drøfte mønsteret i detalj, men kan merke oss at det blant dem som eier/disponerer hytte og dem som vanligvis er i Risør i ferien er svært mange

som har hytteferie ved sjøen som vanligste ferieform. Ulikhetene mellom gruppene er klart statistisk signifikant, og må kunne forstås som en foreløpig indikasjon på sammenheng mellom de to variablene, selv om vi også her har mange celler med svært få observasjoner. Også hypotese 7 får altså en viss støtte i våre data.

Figur 8: Tilknytning og ferievaner, 1990

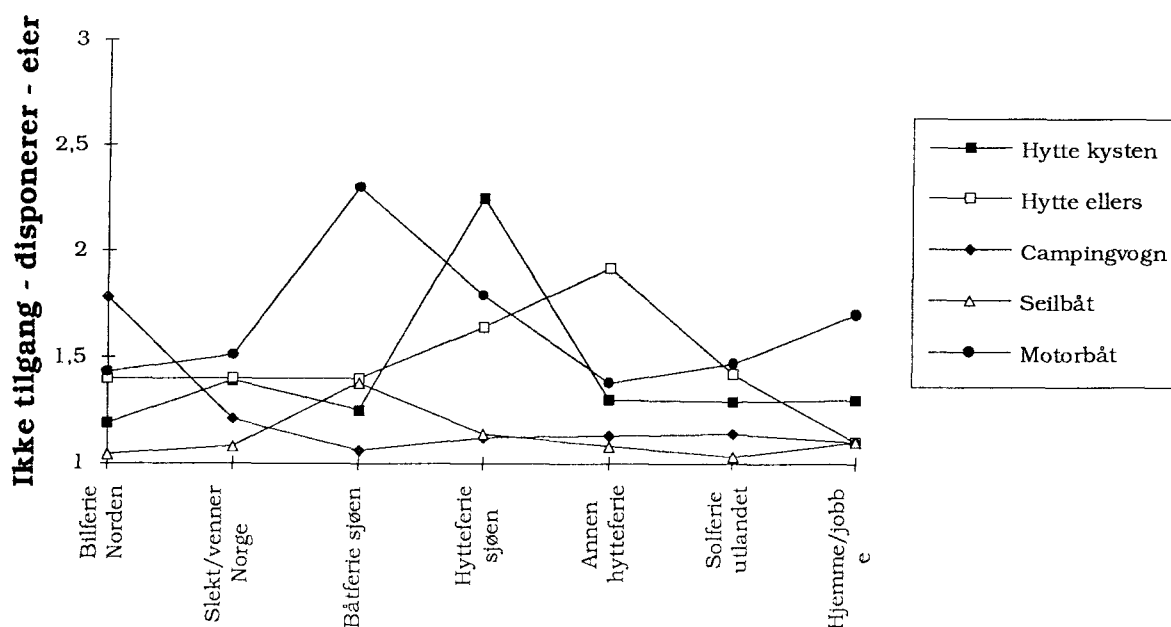
Hypotese 8: Ferievaner og utstyr/eiendom påvirker hverandre

Denne virkningshypotesen er den eneste som antar et gjensidig påvirkningsforhold. Her regner vi altså både med at folks ferievaner virker inn på hva slags eiendom og utstyr de skaffer seg for ferie- og fritidsbruk, og at det man har av eiendom/utstyr virker inn på ferievanene.

En første kontroll på om denne tenkningen er rimelig, får vi i figur 7. Her har vi i 1990-undersøkelsene brukt svarfordelingen *Eier selv* -

Disponerer - Ingen av delene som en tredelt skala fra 3 til 1. De som *eier selv* får altså skåre 3, de som *disponerer* får 2, og de som *ikke har tilgang* i det hele tatt, får skåre 1. Skalaen gir altså en meget grov, men forståelig indeks på graden av tilgang, hvor det å eie selv sees som en høyere grad av tilgang enn det å bare disponere et gode. Figuren angir gjennomsnittsverdier på denne skalaen for sju grupper med forskjellige ferievaner, fra de elleve mulige svargruppene (jfr. fig. 5).

Figur 9: Tilgang til eiendom/utstyr og ferievaner, 1990

Vi ser umiddelbart at det er et høyt samsvar mellom disse ferieformene og tilgang til eiendom/utstyr. Det er blant dem som er mest vant til Bilferie/camping i Norden at vi finner høyest gjennomsnittlig tilgang til campingvogn, og tilgangen til båt er klart høyest blant dem som pleier å være på båtferie ved sjøen. Vi ser også at tilgangen til hytte ved sjøen er høyest hos dem som pleier å være på hytteferie ved sjøen, og at de som pleier å være på annen hytteferie har høyest gjennomsnittlig tilgang til hytte som ikke ligger ved kysten.

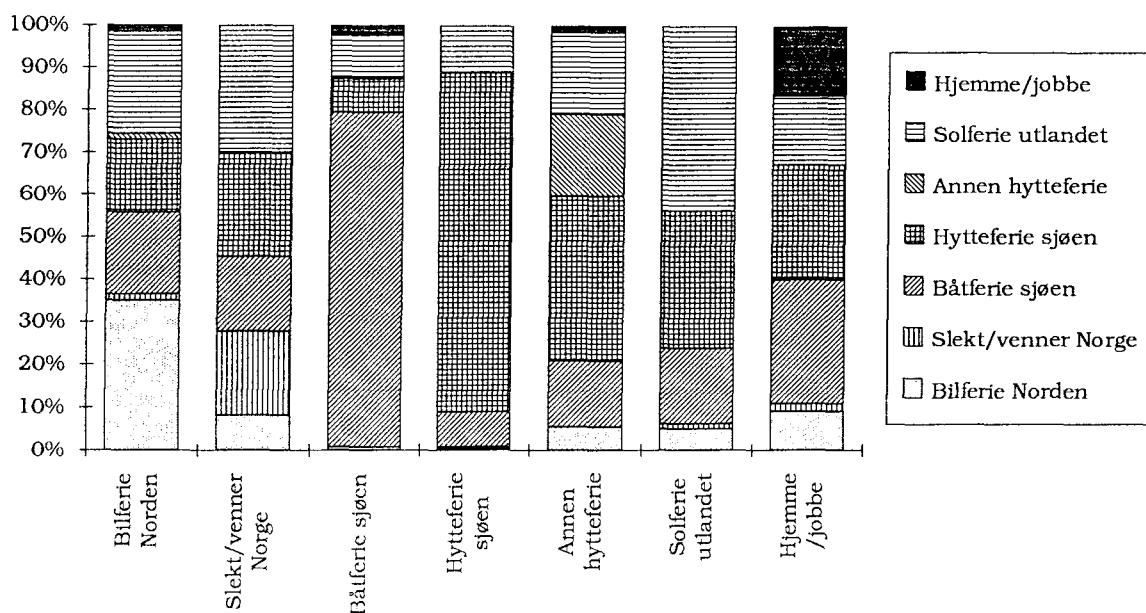
Det synes også klart at de som pleier å feriere på hytte ved sjøen også har relativt god tilgang på andre hytter og på motorbåt. Kanskje kan det også være grunn til å merke seg at tilgangen til motorbåt for turbruk er høyest blant dem som pleier å være hjemme og jobbe om sommeren. En nærmere analyse viser her at dette i all hovedsak gjelder lokalbefolkningsutvalget, som rimelig kan være. En-veis variansanalyser viser

forøvrig at forskjellene mellom vanegruppene når det gjelder gjennomsnittlig tilgang til alle de ulike utstyrstypene er statistisk signifikant.

Hva som er årsaker og virkninger i dette mønsteret, kan selvsagt ikke avgjøres ut fra denne påvisningen av statistiske sammenhenger. For vår foreløpige gjennomgang er det imidlertid tilstrekkelig å påvise at våre data klart er konsistente med hypotese 8, og at også denne hypotesen altså har en viss støtte i vårt materiale.

Hypotese 9: Ferievaner påvirker ferieønsker

Av de elleve ulike alternativene for ferieønsker og ferievaner (jfr. figur 6) har vi i denne første gjennomgangen valgt å se på sju av de vanligste. Som vi ser av figur 10, er det også her tydelige sammenhenger mellom de to variablene. Dette bekreftes forøvrig av en klart signifikant Chi-kvadrat test (Chi-kvadrat = 1219,79; D.F.=36; $p < 0,0001$).

Figur 10: Ferievaner og ferieønsker, 1990

Den mest slående tendensen er kanskje at det blant dem som er vant til hytteferie ved sjøen er en svært stor andel som ønsker seg denne ferieformen. En tilsvarende tendens finner vi også hos båtfolket; blant dem som har båtferte som vanligste ferieform, er andelen som ønsker seg denne ferieformen meget høy. For folk med andre ferievaner er svamønsteret langt mer fordelt. F. eks. er det både blant dem som er vant til bil/campingferie og blant dem som pleier å besøke slekt og venner i ferien, langt mer enn halvparten som helst kunne tenke seg andre ferieformer.

Det synes altså klart at det er viktige og forståelige sammenhenger mellom ferievaner og ferieønsker i vårt materiale. Dette er i samsvar med hypotese 9, som altså får en foreløpig støtte her.

Hypotese 10: Eiendom/utstyr påvirker ferieform

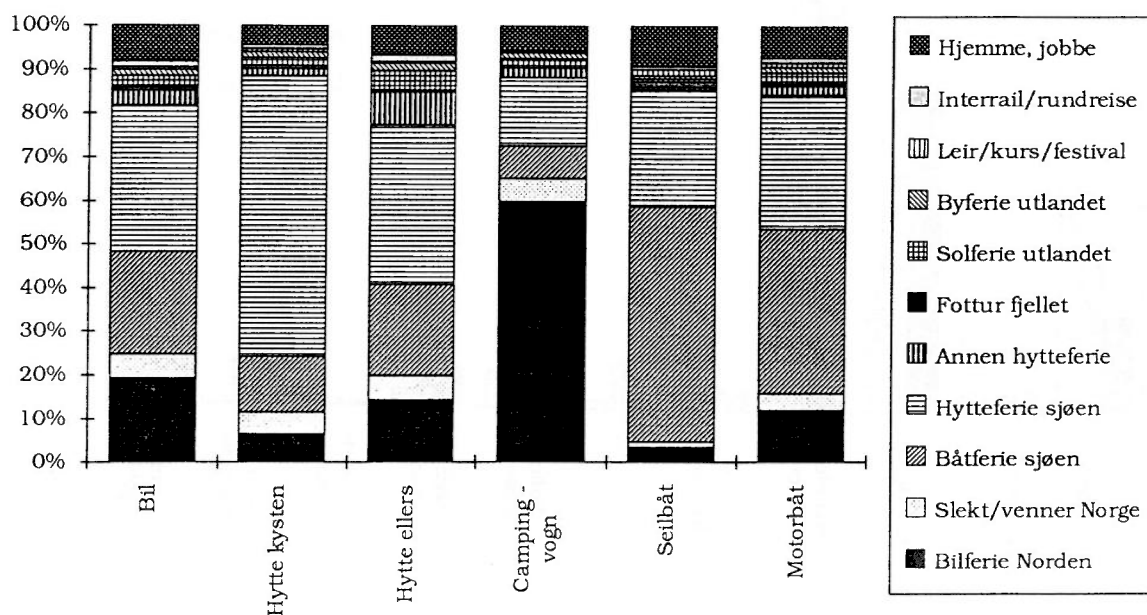
Chi-kvadrat tester viser i 1990-materialet at det for alle utstyrstypenes vedkommende er signifikante ulikheter i ferieform mellom dem som har tilgang og dem som ikke har. I en generell forstand har vi derfor en viss bekreftelse på hypotesen. Vi bør selvsagt likevel se nærmere på hva disse sammenhengene går ut på, og om de

er konsistente med det bildet vi ellers har dannet oss.

I figur 11 kan vi derfor se hvordan de ulike ferieformene er fordelt blant dem som har tilgang til de forskjellige formene for utstyr, når vi begrenser oss til de "tunge" utstyrstypene. Tilgang til bil er såvidt vanlig at dette bare kan påvirke valget av ferieform for et lite mindretall i utvalget. Den første søylen i diagrammet kan derfor brukes som en grov indikator på fordelingen av ferieformer i materialet som helhet.

Noen klare tendenser blir da synlige. Enten man disponerer seilbåt eller motorbåt, er andelen på båtferte større enn det er for de andre utstyrstypenes vedkommende. For dem som har tilgang til campingvogn, er andelen på Bil/campingferie i Norden meget stor. Det er også klart at vi blant dem som har tilgang til hytte ved kysten, har den største andelen som er på hytteferie ved sjøen. Vi kan også merke oss at selv om det i vårt materiale er svært få som oppgir "annen hytteferie" som årets ferieform, finner vi den største andelen blant dem som disponerer hytte andre steder enn ved kysten. Også denne virkningshypotesen har altså uten tvil en viss støtte i vårt materiale.

Figur 11: Eiendom/utstyr og årets ferieform, 1990

3.4 Ønsker, vaner og aktiviteter

I dette delavsnittet ser vi på hvordan *ferieønsker* påvirker *ferieform*, og på hvordan *ferieform* igjen påvirker *aktivitetene* i ferien.

Hypotese 11: Ferieønsker påvirker årets ferieform

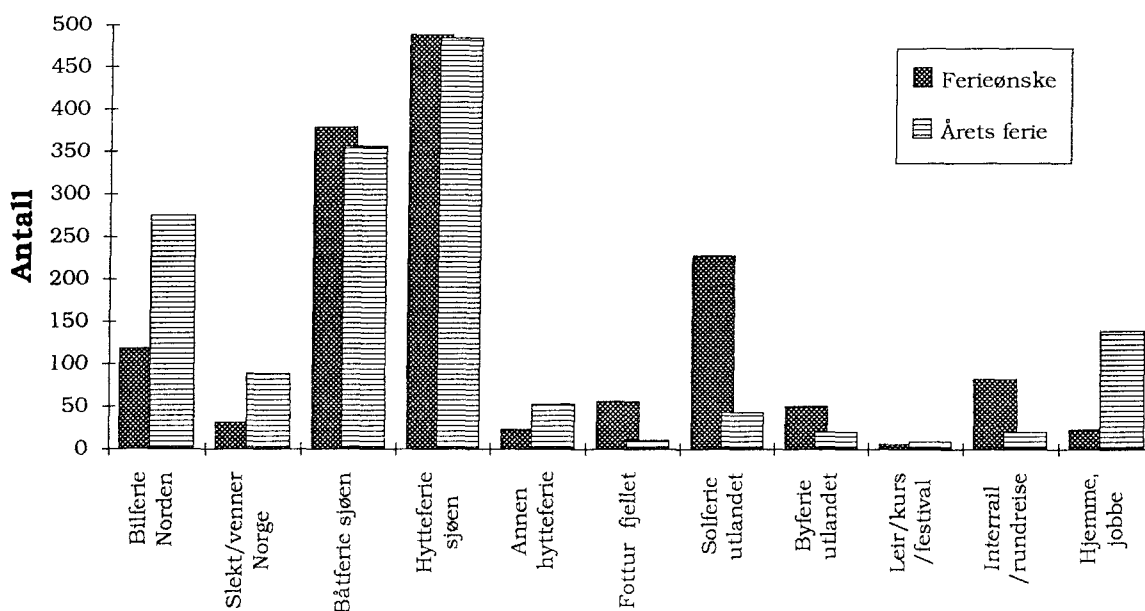
Denne hypotesen kan sikkert synes opplagt. Men er nå denne sammenhengen egentlig så selvsagt, og i hvilken grad er det andre forhold enn egne ønsker som avgjør formen på årets ferie? Ser vi på hvor mange som ønsker seg de forskjellige ferieformene, og på den faktiske ferieformen i år for våre respondenter, så er sammenfallet langt fra perfekt.

I figur 12 ser vi f.eks. at det er flere av våre 1990-respondenter som dette året var på bil/campingferie i Norden, enn det var respondenter som ønsket seg denne ferieformen. Det samme gjelder det å være hjemme eller jobbe i

ferien, også her var andelen som brukte sommeren på denne måten større enn andelen med ønske om dette.

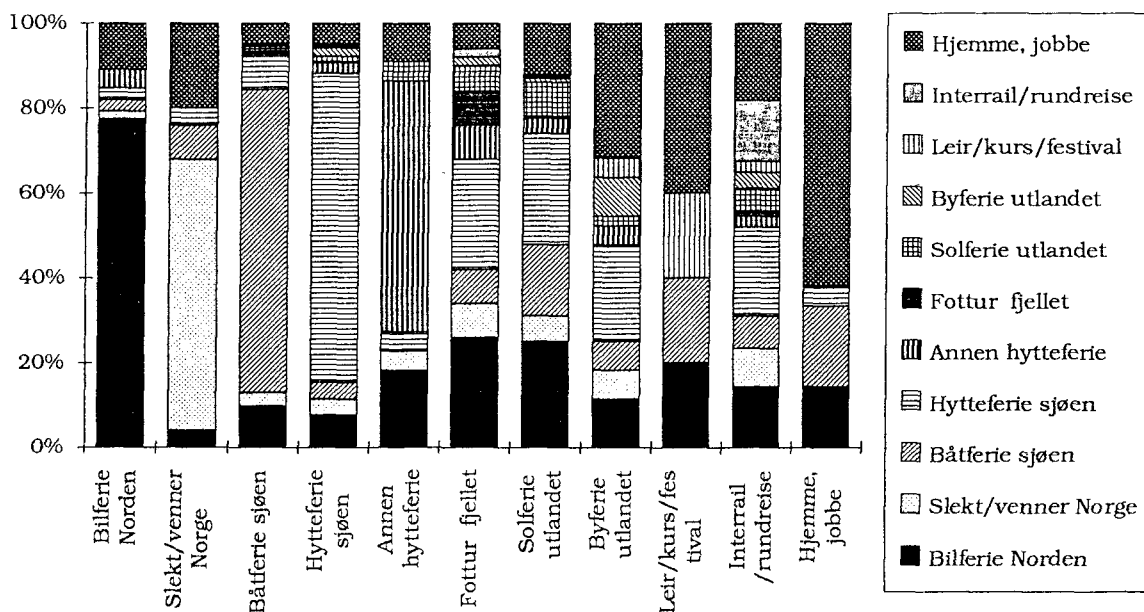
For enkelte andre ferieformer er det omvendt. Klarest er dette for solferie i utlandet, hvor andelen med dette som ønske er langt større enn andelen som faktisk har dette som årets ferieform. Men også Interrail/rundreise, fottur i fjellet, og byferie i utlandet synes å vise samme tendens, selv om de absolutte tallene er lavere. Det synes altså klart at en god del respondenter har ønske om annen ferie enn den de faktisk har.

Likevel er det klart at det i all hovedsak er samsvar mellom andelen med bestemte ønsker og andelen med slik ferie i år. De store gruppene er bilferie/camping i Norden og båt- og hytteferie ved sjøen, og dette gjelder både ferieønsker og faktisk ferie.

Figur 12: Ferieønsker og årets ferie, 1990

Sammenhengen kommer også klart fram i figur 13, hvor vi ser på forholdet mellom hver enkelt persons ferieønske og årets faktiske ferieform. Her ser vi mange av de forventede sammenhengene. Både når det gjelder Bil/campingferie, slekt/venner-ferie, båt- og hytteferie ved sjøen,

annen hytteferie og hjemme/jobbe, så bruker de fleste sommeren på den måten de selv har ønsket. Selv om samsvaret er mindre klart for noen av de mindre vanlige ferieformene, har altså også virkningshypotese nr. 11 en viss støtte i vårt datamateriale.

Figur 13: Ferieønsker og ferieform, 1990

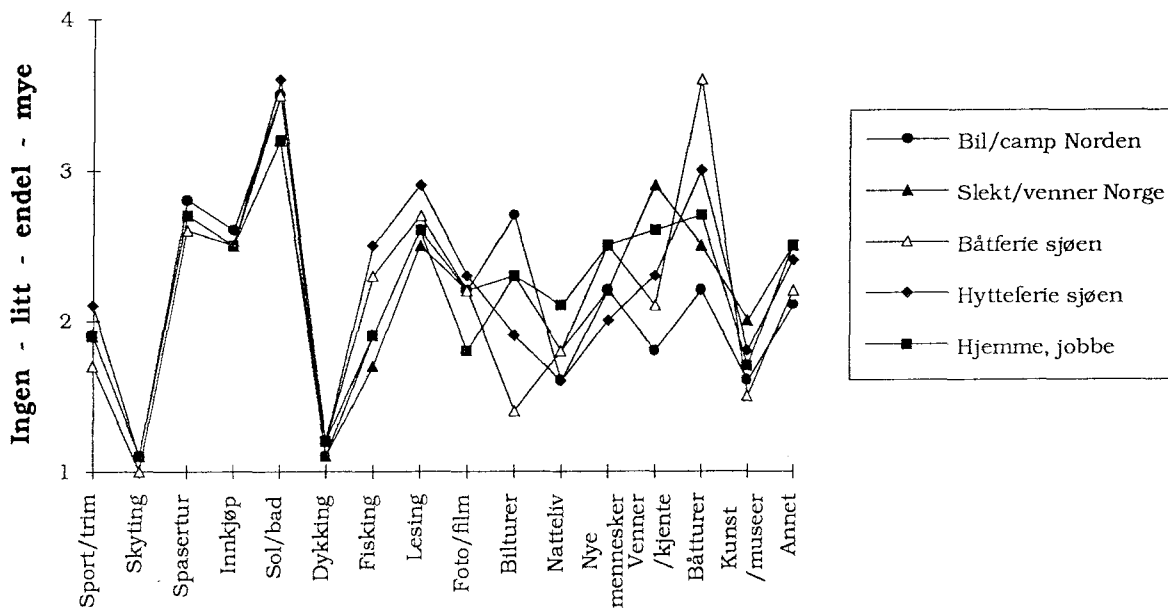

Hypotese 12: Ferieform påvirker aktivitetene i ferien

Om vi begrenser oss til å se på de fem vanligste ferieformene i 1990-materialet, kan vi gruppere respondentene etter ferieform. Som ventet viser det seg da at aktivitetsmønsteret i disse gruppene er noe forskjellig, og dette er forsøkt illustrert i figur 14. Enveis variansanalyser viser at forskjellen mellom gruppegjennomsnittene er statistisk signifikant for de fleste aktivitetenes vedkommende. Det er bare for skyting og innkjøp/se i butikker at gruppeforskjellene ikke er signifikante.

Blant de tydeligste forskjellene kan vi f.eks. nevne at campingfolket bruker mer tid på lesing og fiske enn andre, og at de som er på bil/campingferie bruker mindre tid på slekt og venner enn de øvrige gruppene. Kanskje er det også noe uventet at de som er hjemme og jobber er blant dem som bruker mest tid på natteliv. Her er det imidlertid ikke de enkelte aktivitetene som er viktige, men det samlede mønsteret. Og her synes det altså klart at også hypotese 12 finner støtte i våre data. Folk med ulik ferieform har faktisk noe ulike aktivitetsprofiler.

Figur 14: Overnattingsform og sommeraktiviteter, 1990

3.5 Virkninger på ferieforbruk

Ifølge modellen er det særlig tre forhold som direkte påvirker forbruket i ferien. Det er ferieformen, husholdningens inntekt, og aktivitetsformene.

Forbruket varierer ganske mye, avhengig av hvordan man grupperer materialet. I tidligere rapporter har vi redegjort for virkningene av inndelinger (Holmengen og Kleiven 1990 og 1991, Holmengen 1992a). I dette avsnittet vil vi se nærmere på hvordan forbruket påvirkes av de

forholdene som er nevnt i hypotesene 13, 14 og 15.

Men først noen ord om forbruksmålene. Både i 1990-undersøkelsene og i 1991-undersøkelsene ble forbruket igår registrert. Dette innebærer at forbruket ikke nødvendigvis har skjedd i Risør, men kan ha skjedd et annet sted som respondenten nettopp er kommet fra. Påliteligheten kan dessuten være påvirket av erindringsfeil hos respondenten hva forbruket angår, og våre beregninger må sees i lys av dette.

Som nevnt i metodekapitlet benyttet vi i **1991-undersøkelsen** en kontrollgruppe, hvor intervjuene ble gjennomført på torget i Risør. Ved å rekode denne gruppen, basert på vanligste overnattingsform i ferien, har vi fordelt denne gruppen på de andre boformsgruppene. Dette ga oss i tillegg en liten, men interessant gruppe, nemlig hyttegjestene.

En analyse av denne kontrollgruppen mot de allerede eksisterende boformsgruppene viser ingen store forskjeller mellom i kontrollgruppen og boformsgruppene. Vi konkluderer derfor med at forbruket er det samme, enten gjestene intervjues på bostedet eller i sentrum av byen.

Vår hovedinndeling har i tidligere rapporter vært gjennomført på boform, og vi har benyttet gjennomsnittsförbruket pr respondent.

Vi vil imidlertid i denne sammenhengen benytte gjennomsnittsförbruk pr.person. Dette skyldes at det ligger ulikt antall personer bak forbruksdataene for våre forskjellige grupper. Gjennomsnittlig antall personer bak våre forbruksdata varierer fra ca 2,4 blant hotellgjestene mens de andre gruppene har gjennomsnittlig 2,9 og 3,0 personer bak hvert forbrukstall. Gjennomsnittsförbruket pr person for de forskjellige boformsgrupper i 1991 er vist i tabell 7.

Hypotese 13: Ferieform påvirker ferieförbruk

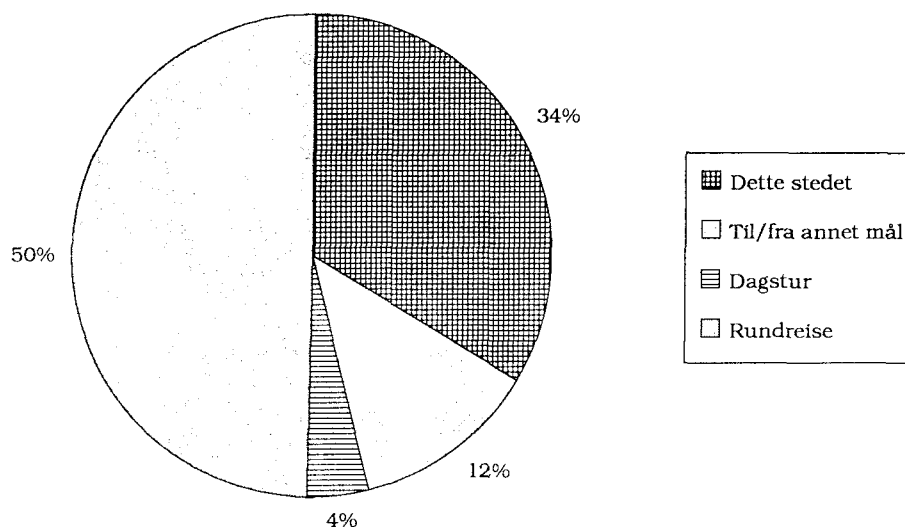
Som vi ser av tabellen, er det både i 1990 og i 1991 hotellgjestene som har det største totale förbruket. Dette er relativt naturlig, da disse har de høyeste overnattingsutgiftene. For de andre gruppene er det ikke signifikante forskjeller på gjennomsnittet, når hotellene holdes utenfor.

Tabell 7: Gjennomsnittsförbruk (i kroner) etter boform

	1990	1991
Campinggjester	202	190
Hotellgjester	322	424
Båtgjester	224	168
Hytter	200	165

Forskjellene mellom 1990 og 1991 er forøvrig såvidt små, at de trolig skyldes tilfeldigheter eller forskjeller i målemetoder (95% signifikansnivå). Vi kan altså fastslå at förbruket tildels er avhengig av boform, men at forskjellene er små når vi holder hoteller utenfor.

Förbruket er også avhengig av **reiseform**, det vil si om man har valgt Risør som endelig reisemål, er på veg til eller fra et annet sted, er på rundreise eller er på dagstur til Risør. Fordelingen på variabelen reiseform i Risørundersøkelsen 1991 går fram av figuren på neste side.

Figur 15: Reiseform, 1991

34% har Risør som endelig reisemål, mens den største gruppen - de som er på rundreise - utgjør ca 50%. Noen få respondenter (12%) er på rundreise, mens bare 4% er på dagstur til Risør.

Også **boformen** er noe avhengig av reiseform. I tabell 8 nedenfor er dette vist. Forskjellen mellom gruppene er statistisk signifikant (Chi-kvadrat = 383,63; D.F.= 9; $p < 0,0001$).

Tabell 8: Reiseform mot boform, 1991 (N=1220)

		Dette stedet	Til/ fra	Dags- tur	Rund- reise	Totalt
Camping	Ant	242	29	14	133	418
	Pst	58	7	3	32	34
Hoteller	Ant	105	76	17	179	377
	Pst	28	20	5	47	31
Hyttegjester	Ant	41	1	14	4	60
	Pst	68	2	23	7	5
Båtgjester	Ant	24	46	6	289	365
	Pst	7	13	2	79	30
Total	Ant	412	152	51	605	1220
	Pst	34	13	4	49	100

Av campinggjestene er det ca 58% som har Risør som reisemål, mens bare mindre andeler er på til eller fra annet reisemål, eller er på dagstur. Ca en tredjedel er på rundreise.

Hotellgjestene er i større grad på rundreise (ca 47%) mens noe under 30% har Risør som reisemål. Ikke overraskende er det mange av hotellgjestene som er på veg til eller fra et annet reisemål.

Blant hyttegjestene er det også naturlig nok den største andelen som har Risør som reisemål, mens det er forholdsvis stor andel (ca 23%) som er på dagstur til Risør. Dette kan nok muligens skyldes at enkelte har tolket en tur fra hytte, enten den ligger i skjærgården eller i heiene, til Risør som dagstur. Vi antar at denne gruppen har en forholdsvis sterk tilknytning til Risør.

Blant båtgjestene er ca halvparten på rundtur, mens ca en tredjedel har Risør som det endelige målet. Også her er det rom for tolkninger. Et spørsmål som nok bør diskuteres er hvorvidt en båtturist har valgt sørlandskystene som **sted**, og at Risør dermed bare er en tilfeldig stopp, eller om man skal betrakte båtferien som en **rundreise**. Vi vil ikke ta opp denne diskusjonen her, men antyde at dette kanskje bør være en egen oppgave ved en senere anledning.

Det er også forholdsvis mange blant båtgjestene som har svart at Risør er det endelige reisemålet. I henhold til egne observasjoner, samt havnesjefens uttalelser er det forholdsvis få som blir liggende særlig lenge i Risør. Dette kan tyde på at det er forholdsvis mange som ikke kommer til Risør for å bli, men for å snu.

Men også **reiseform** viser seg å være et viktig skille mellom ulike ferieformer i vår sammenheng. I tabell 9 nedenfor ser vi forbruket for de forskjellige 1991-gruppene.

Tabell 9: Gjennomsnittsforbruk mot boform og reiseform (N=1220)

	Dette stedet	Til /fra	Dags-tur	Rundreise	Totalt
Camping	179	202	144	216	190
Hoteller	348	497	329	447	424
Hyttegjester	165	250	97	425	168
Båtgjester	122	143	119	172	166
Totalt	217	320	193	258	250

Blant campinggjestene er det de som er på rundreise som bruker mest penger (kr 216) i gjennomsnitt. De som har Risør som reisemål bruker ca kr 179. De som er på dagstur til Risør bruker minst penger, ca kr 144.

En nærmere analyse av campinggjestenes forbruk viser at det er utgiftene til overnatting samt utgifter til bespisning som forårsaker merforbruket. Gjennomsnittlig overnattingsforbruk for rundreiseturisten på campingtur var kr 108, mens den for de campinggjestene som hadde Risør som reisemål var ca kr 42. For de campinggjestene som reiste til fra annet mål var gjennomsnittlig overnattingskostnad kr 76, mens de som var på dagstur til Risør brukte gjennomsnittlig kr 16 på overnatting. Forskjellen mellom de fire gruppene er signifikant ($F = 6,1145$; $D.F.=3$; $p = 0,0005$).

Dette kan muligens forklares med at de som reiser på rundreise overnatter i hytter på campingplassene, og dermed får en dyrere overnatting enn den tradisjonelle campingturisten. Rundreiseturisten har nok også en større tendens til å spise på kafeteria eller

restaurant, noe som også bidrar til et høyere forbruk enn de andre kategoriene.

Dagsturistens forholdsvis lave forbruk kan forklares med at denne gruppen i all vesentlig grad bruker penger på dagligvarer. Det kan med andre ord se ut som om en stor del av denne gruppen reiser til Risør for å gjøre bestemte innkjøp.

Variansen i hyttegjestenes forbruk vil vi legge liten vekt på. Gruppen hyttegjester som er på veg til eller fra et annet mål eller er på rundreise består av tilsammen 5 personer. Antall respondenter er derfor for liten til å kunne gi noen kommentarer.

Problemen med å tolke de forskjellige reiseformer for båtturistene har vi kommentert tidligere. Vi vil derfor her bare nøye oss med å kommentere de faktiske funn som er gjort.

De båtturister som definerer seg på rundreise samt de som er på veg til eller fra annet mål bruker mest penger i gjennomsnitt, henholdsvis ca. kr 170 og noe over kr 140.

En tilsvarende analyse som over viser at det er særlig forbruk på dagligvarer som gjør seg utslag for disse gruppene. Det kan også tyde på at disse gruppene bruker noe mer penger på aktiviteter som underholdning og museer/kultur. Forskjellene mellom gruppene er også her signifikant ($F = 26,613$; D.F = 6; $p < 0,0001$).

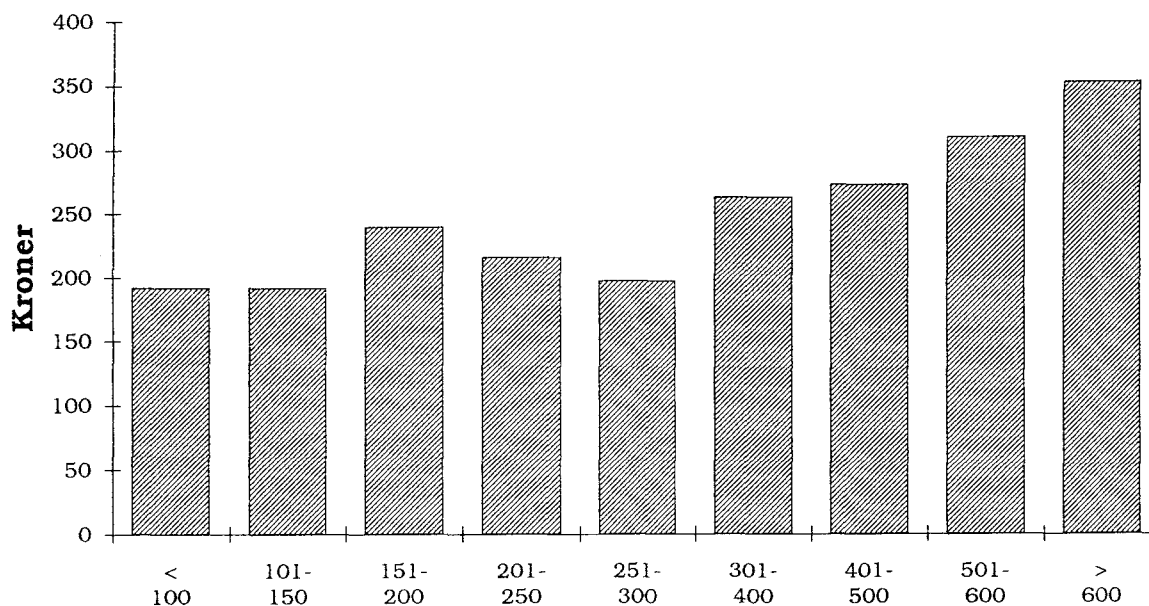
Hypotese 14: Inntekt/økonomi påvirker forbruk.

Våre data fra 1991 tyder på at husholdningsinntekten påvirker forbruket på ferien i den forstand at jo høyere husholdningsinntekt man har jo høyere forbruk har man en tendens til å

ha. Figur 16 nedenfor viser gjennomsnittsförbruket etter inntektsgruppe.

Med unntak av de midlere inntektsgrupper, så er trenden av forbruket stiger med inntekten. De som har den høyeste inntekten forbruker ca kr 350 i gjennomsnitt pr. person pr.dag, mens de som tjener under kr 150 000 bruker ca kr 192 pr dag. de som tjener mellom 200 000 og 300 000 bruker noe over kr 200 pr.dag. Forskjellen i gjennomsnittsförbruket er statistisk signifikant ($F= 3,6027$; D.F. = 8; $p = 0,0004$). Vi får altså bekreftet hypotese 14; inntekten synes å påvirke ferieförbruket.

Figur 16: Forbruk mot husholdningsinntekt, 1991 (N= 43-206)

Hypotese 15: Aktivitetsformer påvirker ferieförbruk

Men også Risörgjestenes **aktivitetsmønster** er med på å forklare deler av förbruket. I en ny variansanalyse på 1991-materialet har vi som kovariater benyttet aktivitetsvariablene hvile, shopping, spaserturer, sol/bad, bil/bussturer, båtturer, fest/dans, fiskeing.

Også husholdningsinntekt ble brukt som kovariat variabel, da vi jo vet at denne påvirker förbruket og at data stemmer med hypotese 14. Vi har tidligere benyttet *boform* og *reiseform* som "hovedvariabler" til å forklare förbruket, og har

vist at data her støtter hypotese 13. Når vi bruker disse som uavhengige variable også i denne analysen, får vi derfor vurdert hypotesene 13, 14 og 15 **samlet**.

Variansanalysen ga ingen interaksjonseffekt mellom boform og reiseform. Dette skyldes trolig at vi har benyttet totalförbruket i våre analyser. Analyser gjennomført på den enkelte utgiftsart kan gi interaksjonseffekter, noe vi mener vil være naturlig. For eksempel antar vi at utgiftene til overnatting påvirkes av overnattingsformen. I denne sammenheng mener vi imidlertid at det er tilstrekkelig å analysere totalförbruket.

Tabell 10: ANOVA av forbruk mot bo- og reiseform med kovariater

	Frihetsgrad	F-verdi	p-verdi
Kovariater			
Hvile	1	9,307	0,002
Shopping	1	3,416	0,065
Spasertur	1	21,711	<0,001
Sol/bad	1	12,321	<0,001
Bil/buss	1	9,587	0,002
Båttur	1	11,935	0,001
Fest/dans	1	3,299	0,070
Fisking	1	10,922	0,001
Hush.inntekt	1	30,994	<0,001
Totalt	9	14,513	<0,001
Hovedeffekter			
Boform	3	43,906	<0,001
Reiseform	3	3,399	0,017
Totalt	6	23,055	<0,001

Som det fremgår av tabellen er det bare aktivitetsvariablene *shopping* og *fest/dans* som **ikke** gir signifikante effekter.

De forskjellige aktivitetsvariablene har imidlertid **forskjellig** betydning for forbruket. Tabell 11 viser regresjonskoeffisienten for den enkelte kovariat. Positive tall betyr at variabelen bidrar til høyere forbruk, mens negative tall bidrar til lavere forbruk.

Tabell 11: Regresjonskoeffisienter for kovariatene.

	Regresjonskoeffisient
Hvile	-11,029
Shopping	11,400
Spasertur	26,421
Sol/bad	-11,733
Bil/buss	11,260
Båttur	-12,284
Fest/dans	7,469
Fisking	-26,251
Husholdningsinntekt	21,022

Jo mer man hviler, soler seg og bader, er på båttur eller fisker, jo mindre forbruk har man. Det motsatte forholdet finner vi for dem som går på shopping, spaserturer, bil/bussturer og fest/dans-aktiviteter, eller har høy husholdningsinntekt. Jo høyere man skårer på disse variablene, jo mer penger bruker man tilsynelatende. Vi kan altså fastslå at også aktivitetsmønsteret har betydning for forbruket.

Både ferieform, husholdningsinntekt og aktivitetsmønster påvirker derfor forbruket i ferien, og hypotesene 13, 14 og 15 støttes av våre data.

4. DISKUSJON

Det vi særlig ønsker å drøfte til slutt i rapporten, faller i fire deler. Først gir vi en foreløpig vurdering av modellen, og så oppsummerer vi noen hovedpunkter om markeder og brukere. I det tredje avsnittet peker vi på endel mulige praktiske konsekvenser, før vi avslutter med å peke på behovet for videre arbeid.

4.1 Foreløpig vurdering av modellen

Alle de femten virkningshypotesene er altså konsistente med våre data. Det som er viktig her er imidlertid ikke bare disse femten enkle relasjonene, men at vi forsøker å se flere slike relasjoner i **sammenheng** i en multivariat, men likevel enhetlig modell. Denne tenkemåten fokuserer på større, mer kompliserte sammenhenger og "systemer", og ikke bare på enkelte par av uavhengige og avhengige variabler. Og her kan det se ut til at vi allerede ved vår første forsøk på bruk av en slik systemtenkning har fått øye på noen større sammenhenger, som kanskje ville ha vært vanskeligere å identifisere uten denne innfallsvinkelen.

Før man kan trekke slike konklusjoner med tilstrekkelig sikkerhet, gjenstår det imidlertid mye arbeid. De foreløpige analysene må **ikke** forstås som noen adekvat test av modellen i figur 2, men som en grov kontroll på om videre arbeid med modellen kan ha noen hensikt. Det er da oppmuntrende å se at denne kontrollen er positiv; vi har foreløpig ikke funnet noen grunnleggende uoverensstemmelser mellom våre data og den skisserte modellen. Trolig har vi derfor et brukbart grunnlag for videre arbeid, som vi skal komme tilbake til.

Vi må imidlertid forvente at virkningen av det videre modellarbeidet i første rekke vil være å gi en bedre forståelse av hvordan problemstillinger og spørsmål kan formuleres bedre. En mer presis forståelse av hva som er viktige variable i vårt "system" og hvordan disse kan avgrenses i forhold til hverandre, bør gis høy prioritet. Trolig er det derfor enda noe tid til vi vil få klare **sva**r på hva som er en "riktig" modell.

4.2 Markeder og brukere ved sommerkysten

De mange og sterke sammenhengene forteller oss likevel noe mer enn at modellen er lovende. Allerede nå synes det klart at det finnes tunge og viktige regelmessigheter i det forskningsfeltet vi her har tatt fatt på. Kanskje er særlig de sterke sammenhengene mellom vaner, ønsker, eiendom/utstyr og ferieform verd å merke seg. Modellen og dataene viser at vi for noen av brukergruppene vedkommende nærmest kan beskrive sammenhengene som et enhetlig og stabilt "syndrom", som hos mange nok er nær ved å utgjøre en helhetlig livsstil. Dette vil kanskje særlig gjelde endel hytte- og båteiere, som har gjort avgjørende investeringer både i tid og penger i sitt sommerparadis, og som har faste vaner og stabil motivasjon knyttet til de ferie- og fritidsmulighetene som følger av investeringene.

Og dette dreier seg neppe om noe uvesentlig mindretall blant sommerbrukerne av Skagerrakkysten; båt- og hyttebrukerne synes å gi et langt større antall bruksdøgn enn camping- og hotell/pensjonat-gjestene, og bare lokalbefolkningen bruker kysten mer (Kleiven 1993).

For de "stabile" brukergruppene vedkommende synes modellen å være forholdsvis god, da den beskriver disse sterke sammenhengene på en forståelig måte. Men det er langt fra sikkert at modellen er like god for alle våre brukergrupper.

Det kan være en viss motsetning mellom disse sterke mønstrene og det mer labile og tilfeldige som preger mange av hotellgjestene, dagstur-gjestene og korttids campinggjester. Det kan det se ut som om disse gruppene er mindre ensartet både når det gjelder livsfase, nyttehensyn og aktivitetsformer.

Noen har spesielle ønsker og behov som ikke i tilstrekkelig grad ivaretas av modellen, og det kan f.eks. se ut til at reiseformen er en viktigere variabel her enn blant de mer stabile gruppene (Jfr. Flognfeldt, 1993). Videre forskning bør kanskje særlig legge vekt på å forklare disse

gruppens motiver og nyttehensyn for å reise til Risør, her kan man ikke ta for gitt at mønstrene fra de store gruppene vil være til særlig hjelp.

Men også et mer generelt forbehold om de klare mønstrene bør føres videre. Også innen de relativt klare og enhetlige gruppene er det stor og interessant variasjon. Selv blant sol/bad-gjestene med faste hytte- eller båttradisjoner er det store ulikheter. Disse kan godt vise seg like interessante som det vi ser av felles trekk, både for videre forskning og for det praktiske arbeidet med reiselivet i området. Når vi i denne første runden blir oppmerksom på endel klare likheter eller mønstre, bør dette derfor ikke forhindre at vi også er opptatt av variasjoner eller forskjeller i tillegg til disse mønstrene.

Som tidligere nevnt valgte vi i utgangspunktet å gruppere de forskjellige gjestekategorier etter **boform**. Våre a priori antagelser om at de gjestene som besøkte Risør hadde forskjellige preferanser og behov har i all vesentlig grad vist seg å holde. Vi mener også at de to undersøkelsene som ble gjennomført i 1990 og 1991 bekrefter dette. De to undersøkelsene både supplerer og bekrefter hverandre, og viser begge at **overnattingsgrupperingen** er viktig.

Denne grupperingen gir signifikante forskjeller i de fleste av de parametre vi har ønsket å måle, med andre ord det er statistisk signifikante forskjeller imellom gruppene. I en praktisk sammenheng betyr dette at gruppene faktisk er forskjellige på mange og viktige måter, ikke bare på grupperingsvariabelen boform. En særlig viktig ulikhet blir da graden av stabilitet, vaner og tilhørighet i forhold til Sørlandsferien, eller i hvor sterkt man er preget av "syndromet".

4.3 Praktiske konsekvenser

Som tidligere nevnt må våre undersøkelser sees på som foreløpige. De kommentarer som følger i dette kapitlet må derfor sees i lys av dette.

Dersom vår forståelse er korrekt, kan den ha betydelige konsekvenser for markedsføringen av det kommersielle reiselivet i området. Trolig har vi med store og stabile brukergrupper å gjøre, som "går sitt eget løp" og opprettholder sine faste vaner, i hovedsak uavhengig av hvilke mindre påvirkninger de blir utsatt for. Disse store gruppene blir derfor vanskelige å nå med reiselivets vanlige markedsføring, da både produktene som tilbys og informasjonstiltakene

vil være dårlig tilpasset til disse brukernes behov og interesser. Med de faste og langvarige mønstrene vi her har med å gjøre, vil vanlige markedsføringstiltak som f.eks. annonser eller informasjon fra et turistkontor ofte spille liten eller ingen rolle.

Vår måte å gruppere på, kan også peke på praktiske segmenteringsmuligheter for reiselivet. F.eks. kan hotellnæringen og campingnæringen gjerne sees som to separate næringer med forskjellige ønsker og behov. For eksempel er investeringene i hotellnæringen vesentlig større enn i campingnæringen (Holmengen 1992b), noe som igjen stiller helt andre krav til inntjening enn i campingnæringen. Et annet eksempel er at de fleste hoteller er helårs-hoteller, mens de fleste campingplasser kun har sesongåpent.

Disse forholdene gjør at det for disse to næringenes vedkommende er viktig med en kundesegmentering som gavner den aktuelle næringen.

For båt- og hyttegjestenes vedkommende er det viktig for kommunen å ha kjennskap til de to gruppens fellestrekk og særegenheter, særlig med tanke på videre produktutvikling og ressursutnyttelse. I Risør har man for eksempel gjennomført et omfattende program for å bedre kvaliteten på det produktet båtgjestene etter-spør. Såvel den nye gjestehavna som vedlikeholdet av skjærgården er eksempler på dette. Særlig vedlikeholdet av skjærgården er et forhold som også hyttegjestene har stor glede av.

Vår inndeling betyr imidlertid ikke at det ikke finnes andre og kanskje mer utfyllende måter å segmentere gjestene på. Ett eksempel på en annen måte å segmentere på er å gruppere etter reiseform (Flognfeldt 1993). Også denne grupperingen gir interessante forskjeller, og særlig interessante blir disse forskjellene når vi ser disse to segmenteringsmåtene i sammen.

Inndelingen i gjestekategorier etter boform har altså etter vår mening et betydning både for den aktuelle bedrift og for kommunen. Betydningen for disse aktørene er imidlertid avhengig av forskjellige grupper.

Gjestekategoriene har heller ikke like stor økonomisk betydning for de ulike aktørene. Kommunens utgifter på grunn av hotellgjestene er tilsynelatende relativt liten, mens dens utgifter for å tilrettelegge forholdene for båt- og hyttegjester tildels er betydelig. Hotellene og

campingplassene har imidlertid relativt få kostnader, men i større grad inntekter på båt og hyttegjesten.

Vi kan altså konkludere med at den segmenteringen som er gjort i undersøkelsene er viktig både for videre undersøkelser på området, men også for de lokale aktørene som influeres.

I modellen har vi valgt å tilnærme oss etterspørselen på en destinasjon, og uttrykt denne ved forbruk. Hvilke andre parametre som påvirker etterspørselen, som for eksempel prisene på de forskjellige leddene i varesortimentet, er parametre som bør komme inn i modellen på senere tidspunkt.

Vi har imidlertid flere ganger påpekt de forskjellene som finnes mellom boformsgruppene, når det gjelder ønsker og behov under ferieoppholdet. På bakgrunn av dette mener vi det er viktig at all markedsføring skjer henvendt mot den aktuelle boformsgruppe.

Det er med andre ord viktig at man i markedsføringen henvender seg direkte **enten** til campinggjesten, hotellgjesten, båtgjesten **eller** hyttegjesten, og forklarer hvorfor akkurat den gruppen bør besøke Risør.

Vi tror det vil være mulig å få gjestene til å bruke noe mer penger i Risør, selv med enkle midler. Eksempler på slike tiltak som er rettet mot de enkelte gruppene kan være:

For båtgjestene

- For båtgjestene er det viktig at informasjonen er tilgjengelig *før* de reiser hjemmefra. De innhenter trolig lite ny informasjon underveis, men har med kart, farvannsbeskrivelser og evt. reisehåndbøker hjemmefra.

- Servicebygget i Risør havn er et godt tiltak. Det dekker tydelig mange av båtfolkets behov, og blir mye brukt. Det kan derfor også være en av de få mulighetene man har til å nå båtfolket med informasjon om Risørområdet attraksjoner og servicetilbud.

- Enkelte av båtgjestene har andre ønsker vedrørende nattehavn enn det de kan finne i den til tider overfylte skjærgården. Bedre informasjon om de mulighetene som ligger i fjordene innenfor Risør kan derfor være av betydning.

- Det mangler gode havneskisser over uthavnene i Risørområdet. Den svenske krysserklubbens ringperm-system kan stå som et godt eksempel på hvordan slike havneskisser kan gjøres tilgjengelig for båtfolket. En god beskrivelse av havnene er dessuten av betydning, og et eksempel på slike beskrivelser finnes i Seilas nr 7 fra 1993.

For hyttegjestene

- Vi har merket oss at selv om Sørlandet kanskje er det mest populære rekreasjonsområdet for nordmenn, så gjøres det svært lite for å selge dette området i utlandet. Med det innrykket Jylland har av tyske hyttegjester sommerstid, vil vi tro at også utleiehytter på Norges side av Skagerrak vil kunne markedsføres på kontinentet.

- Blant de "vanlige" hyttebrukerne i Risør er det relativt mange som kunne tenke seg å bruke hytta i større deler av året. De som har forsøkt seg med slik sesongforlengelse opplever imidlertid at søppeltømmingen i skjærgården bare fungerer i båtsesongen. Blant endel av våre respondenter uttrykte man derfor et ønske om at denne ordningen kunne bli opprettholdt også utenom båtsesongen.

For campinggjester

- Som tidligere nevnt kan det for campinggjestenes vedkommende være aktuelt å skille mellom korttids- og langtidsgjester. Disse gruppene har forskjellige ønsker og behov under oppholdet, og dette bør i større grad gjenspeile seg i markedsføringen.

Så langt vi har registrert er det liten markedsføring overfor langtidsgjestene. Et budskap som gikk direkte på mulighetene for fast plass for campingvogna over en lengre periode ville derfor være aktuelt.

Som vi ser, er det lett å tenke seg eksempler på tiltak som vil være relevante for enkelte brukergrupper, men ikke for andre. Dette samsvarer godt med vårt inntrykk av store og viktige forskjeller mellom de ulike overnattingsgruppene.

Til tross for disse eksemplene er det likevel mulig å tenke seg tiltak som vil være til nytte for *flere av gjestekategoriene*.

Eksempler på dette er:

- Informasjonsbrosjyre med et godt bykart. Denne må inneholde viktige opplysninger om hvor man kan finne post, bank, politi, lege, diverse butikker samt galleriene. Brosjyren må distribueres til samtlige gjestekategorier gjennom campingplasser, hotellresepsjoner, i skjærgården (f.eks. ved toilettene eller søplekassene) samt i servicebygget og ved gjestehavna i Risør.
- Vinmonopol i et område gir økt forbruk. Dersom man ikke ønsker vinmonopol hele året er det mulig med sommerpol.

4.4 Videre forskning

Siden vi har med så sterke og stabile påvirkninger å gjøre, kan de gjøre det vanskelig å studere andre, mindre påvirkninger i dette feltet, som f.eks. virkningen av et offentlig tilretteleggingstiltak, av kommersiell markedsføring, eller av et forbigående oljesøl. Den variansen som skyldes de store sammenhengene må forstås og kontrolleres, om man i det hele tatt skal kunne måle mindre og kanskje svakere effekter på en tilfredsstillende måte. Skal vi drive forskning på dette problemområdet, må vi derfor skaffe oss mer presise kunnskaper om disse tunge sammenhengene, enten vi nå ser dem som selvfølgeligheter eller ikke.

Med LISREL (Jöreskog & Sörbom 1989) har vi da flere muligheter for videre utvikling og forbedringer av modellen, og mange gode spørsmål melder seg. For det første: Er modellen god nok? Gjenspeiler den virkeligheten og datamaterialet såvidt korrekt at den vil være til nytte? Er da dette den beste formen modellen kan få, eller vil vi få et bedre samsvar mellom modellen og datagrunnlaget om vi legger inn noen nye virkningshypoteser? Eller kan vi forbedre modellen gjennom ytterligere forenkling, om vi fjerner noen av pilene i den foreløpige modellen?

Et annet viktig spørsmål kan være om modellen da passer like godt for alle gruppene i vårt materiale, f.eks. for alle de vanligste ferieformene? Eller må vi kanskje forbedre modellen på ulike måter for de forskjellige gruppene?

Et tredje spørsmål kan være, gitt like modeller, om styrken i de ulike påvirkningsforholdene er like store i de ulike gruppene.

Det er sikkert flere veier som bør forsøkes her. Vi vil trolig få behov for nye enheter i systemmodellen, etter hvert som bedre og mer presis empiri blir tilgjengelig. Vi bør også legge endel arbeid i å utprøve og forbedre målemetoder for de mest sentrale påvirkningsfaktorene.

Vår enkle modell er begrenset til en-veis påvirkninger. Men vi har ett unntak; relasjonen *eiendom/utstyr* mot *ferievaner* innebærer en to-veis, gjensidige påvirkning. Vi vil trolig komme fram til flere slike gjensidige forhold. F.eks. er det ikke urimelig å anta at *ferieønsker* kan påvirke *informasjonssøket*. Vi må derfor regne med at modellen etter hvert får noen flere to-veis piler. Slike sammenhenger vil også kunne bidra til å forsterke modellen.

I arbeidet med modellen gjenstår det altså mye arbeid. Vi er spente på fortsettelsen, men ser at den kan bli både vanskelig og komplisert. Vi er derfor både glade og lettet over at utgangspunktet ser såvidt lovende ut, og at den foreløpige forståelse som er innebygd i modellen ikke bryter med datamaterialet på noen iøynefallende måte.

Som tidligere nevnt er ingen av delene i vår modell fullstendige. Videre undersøkelser som kan bidra til å utvide modellen, samt gi sterker forklaringer på de parametre som allerede er i modellen er derfor nødvendig. En videre vinkling kan derfor være å gjennomføre undersøkelser som omfatter hele modellen i en og samme undersøkelse.

En annen innfallsvinkel bør være å implementere de forskjellige reiselivsaktører i modellen, det vil si også se modellen fra bedriftssiden og ikke bare fra etterspørselssiden som vi har gjort her.

Det vil også være viktig at man undersøker nærmere de metoder som er anvendt for datainnsamling. Vi føler oss f.eks. ikke sikre på at den metoden som er anvendt for innsamling av forbruksdata er optimal. Kanskje vil andre metoder gi sikrere resultater på dette punktet.

Vi har tidliger påpekt at våre måter å segmentere på (boform og reiseform) forklarer mye av variasjonene i materialet. Heller ikke her forklarer vår modell alt, og videre undersøkelser her vil kunne gi viktige bidrag til videre modellutforming.

I det videre arbeidet med atferd og forbruk vil det være naturlig å forsøke å optimalisere modellen. Ved å ta i bruk avanserte multivariate analyse-teknikker, mener vi å kunne gjøre dette. LISREL-analyser vil være et analyseverktøy som kan bidra til dette.

I henhold til teori om modellforbedring i LISREL, så kan dette gjøres på to måter:

Den ene måten er å ta utgangspunkt i en felles modell, og så undersøke om de forskjellige sammenhengene i modellen får samme styrke eller samme verdi i de ulike gruppene eller klyngene. Den andre måten er å lage egne modeller for hvert enkelt segment, hvor man ivaretar hvert segments særegenheter. Begge arbeidsmåtene vil bli forsøkt.

REFERANSER

- Amundsen, I., Sletten, J. & Kleiven, J. 1991: Bruk av Risørkysten 1990 -- kommunens egne innbyggere (Rapport nr. 8 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). AKUP-rapport, - Olje- og energidepartementet, Oslo.
- Anker-Nilssen, T., Johansen, Ø. & Kvenild, L. 1992: SIMPACT. Et analysesystem for konsekvensutredninger av petroleumsvirksomhet. Modellbeskrivelse og brukerveiledning. - NINA Oppdragsmelding 162. Norsk institutt for naturforskning, Trondheim.
- Bennett, R. 1988a: Forskningsprosjektet Båtliv og Turisme: Prosjektnotat. - Institutt for Geografi, Universitetet i Bergen.
- Bennett, R. 1988b: Turistundersøkelse, Bergen havn 1987: Oversikt over foreløpige resultater. - Institutt for Geografi, Universitetet i Bergen.
- Bennett, R. 1990: Turistundersøkelse i Mandal 1989. Oversikt over resultater. - Geografi i Bergen, Nr. 139. Institutt for geografi, Universitetet i Bergen.
- Bennett, R. 1988c: Turistundersøkelse, Sagvåg 1987: Oversikt over foreløpige resultater. - Institutt for Geografi, Universitetet i Bergen.
- Bennett, R. 1988d: Turistundersøkelse, Stord 1987: Oversikt over foreløpige resultater. - Institutt for Geografi, Universitetet i Bergen.
- Breiby, M. A. 1992: Marekdsorientert samarbeid - strategisk virkemiddel for å bedre ringvirkningene av reiselivet i høysesong, samt sesongforlengelse i Risør kommune. - Diplomoppgave, Reiselivsstudiet, Oppland distrikthøgskole, Lillehammer.
- Eide, T. A. 1993: Effekt av markedsføringstiltak med eksempel fra Info-Sør. - Diplomoppgave, Reiselivsstudiet, Oppland distrikthøgskole, Lillehammer.
- Flognsfeldt, Thor jr. 1993: Areal, sted og reiserute. - Skriftserien nr. 78, Oppland distrikthøgskole, Lillehammer.
- Fritzner, N. 1985: Karakteristiske trekk i den næringsmessige og sosiale tilpasning langs kyststripa til Skagerrak/Kattegat. - I: S. Svalastog (Red.) 1985: Innpassing av reiseliv i lokale samfunn. Bearbeida innlegg fra seminaret: Turisme ved kysten, Risør 4.-6. juni 1984. - Informasjonsserien nr. 55, Oppland distrikthøgskole, Lillehammer.
- Graziano, A. M., & Raulin, M. L. 1989: Research Methods: A Process of Inquiry. - Harper & Row, New York.
- Haraldsen, M. 1992: Effektmåling av messedeltakelse. - Diplomoppgave, Reiselivsstudiet, Oppland distrikthøgskole, Lillehammer.
- Hellevik, O. 1979: Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap. - Universitetsforlaget, Oslo.
- Holmengen, H. 1993: Det kommersielle reiseliv. Økonomiske virkninger av fellestiltak. - Arbeidsrapport nr. 13/93 fra prosjektet *Stedsutvikling i reiselivet*, Oppland distrikthøgskole/Østlandsforskning, Lillehammer.
- Holmengen, H. 1992a: Reiselivsundersøkelsen i Risør 1991. - Arbeidsrapport nr. 14/1992. Oppland distrikthøgskole, Lillehammer.
- Holmengen, H. 1992b: Økonomiske konsekvenser for overnattingsnæringen av et oljesøl på Skagerrak-kysten (Rapport nr. 7 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - AKUP-rapport, Olje- og energidepartementet, Oslo.
- Holmengen, H. & Kleiven, J. 1990: Campinggjestene 1990. En brukerundersøkelse fra Risør kommune (Rapport nr. 3 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - AKUP-rapport, Olje- og energidepartementet, Oslo.

- Holmengen, H. & Kleiven, J. 1991: Hotellgjestene 1990. En brukerundersøkelse fra Risør kommune (Rapport nr. 4 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - AKUP-rapport, Olje- og energidepartementet, Oslo.
- Hovland, N. P. 1989a: Lokaløkonomiske virkninger av reiselivsvirksomhet. Eksempel fra Risør kommune. - Telemarksforskning, Bø i Telemark.
- Hovland, N. P. 1989b: Lokaløkonomiske virkninger av reiselivsvirksomhet. Teori, metoder og modeller. - Telemarksforskning, Bø i Telemark.
- Jacobsen, J. 1985: Tendenser i kyst-turismens utvikling. - I: S. Svalastog (Red.) 1985: Innpassing av reiseliv i lokale samfunn. Bearbeida innlegg fra seminaret: Turisme ved kysten, Risør 4.-6. juni 1984. - Informasjonsserien nr. 55, Oppland distriktshøgskole, Lillehammer.
- Jobber, D.F. 1985: Questionnaire factors and mail survey response rates. - European Research, juli.
- Johnsen, A. 1985: Fritidsbåten, utviklingstrekk og behov for båtanlegg. - I: S. Svalastog (Red.) 1985: Innpassing av reiseliv i lokale samfunn. Bearbeida innlegg fra seminaret: Turisme ved kysten, Risør 4.-6. juni 1984. - Informasjonsserien nr. 55, Oppland distriktshøgskole, Lillehammer.
- Jöreskog, K. G. & Sörbom, D. 1989: LISREL 7: A Guide to the Program and Applications. - SPSS Inc., Chicago.
- Kaltenborn, B. P. 1993: Nordmenns reise- og fritidsmønster i 1989. - NINA Oppdragsmelding 190, Norsk institutt for naturforskning, Lillehammer.
- Kleiven, J. 1992: Hyttegjestene 1990. En brukerundersøkelse fra Risør kommune og noen generelle metodevurderinger (Rapport nr. 6 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - AKUP-rapport, Olje- og energidepartementet, Oslo.
- Kleiven, J. 1990: Oljeleting og friluftsliv ved kysten - rapport fra et forprosjekt (Rapport nr. 1 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - AKUP-rapport, Olje- og energidepartementet, Oslo.
- Kleiven, J. 1993a: Ferieliv ved Skagerrak -- segmenter og determinanter. Konferanseinnlegg, Forskerseminar - reiseliv, Kragerø 2. - 4. juni.
- Kleiven, J. 1993b: Oljesøl og fritidsbruk av kysten - konsekvensanalyse for Midt-Norge (Rapport nr. 15 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - NINA Oppdragsmelding 192. Norsk institutt for naturforskning, Lillehammer.
- Kleiven, J. 1993c: Oljesøl og fritidsbruk av kysten - konsekvensanalyse for Skagerrak (Rapport nr. 11 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - NINA Oppdragsmelding 206. Norsk institutt for naturforskning, Lillehammer.
- Marek, J., & Kvittingen, K. T. 1976: Friluftsliv, persepsjon og atferd. Avd. for organisasjons- og økologisk psykologi, Universitetet i Bergen, Bergen
- Meyer, R., Kaltenborn, B.P., & Kleiven, J. 1990: Friluftsliv ved kysten. Rapport fra et arbeidsseminar, Portør pensjonat (Rapport nr. 2 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - AKUP-rapport, Olje- og energidepartementet, Oslo.
- Meyer, R. & Kleiven, J. 1991: Båtturistene 1990. En brukerundersøkelse fra Risør kommune (Rapport nr. 5 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - AKUP-rapport, Olje- og energidepartementet, Oslo.
- Nedkvitne, J. & Jørgensen, T. 1988: Båtliv i Bergensområdet. Ei undersøkning blant båtfolk i Os og Austevoll. - Institutt for geografi, Universitetet i Bergen.
- Ringdal, K. 1987: Kausalanalyse i samfunnsvitenskap. En innføring i stianalyse og LISREL. - Universitetsforlaget, Oslo.
- Selnes, F. 1988: Markedsundersøkelser. TANO forlag, Oslo.
- Skifjeld, S., & Øy, H. 1986: Campingundersøkelsen 1985 (Delrapport nr. 3 fra Utviklingsprosjekt for campingnæringa). - Tel-øk, Bø i Telemark.
- Solem, O. 1978. Generell systemteori. Begreper, filosofi - metoder. - TAPIR, Trondheim.
- Statistisk sentralbyrå 1988: Ferieundersøkelsen 1986 (Norges Offisielle Statistikk B742). - Statistisk sentralbyrå, Oslo.
- Statistisk sentralbyrå 1972: Fritidshusundersøkelsen 1970 (Norges Offisielle Statistikk A509). - Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Statistisk sentralbyrå 1979: Fritidshusundersøkelse 1978 (Norges Offisielle Statistikk B88). - Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Stubban, J. K. 1993: Lokaløkonomiske virkninger av Risør internasjonale trebåtfestival. - Diplomoppgave, Reiselivsstudiet, Oppland distriktshøgskole, Lillehammer.

Svalastog, S. (Red.) 1985a: Innpassing av reiseliv i lokale samfunn. Bearbeida innlegg fra seminaret: Turisme ved kysten, Risør 4.-6. juni 1984. - Informasjonsserien nr. 55, Oppland distriktshøgskole, Lillehammer.

Svalastog, S. 1985b: Lokalisering av reiseliv. - I: S. Svalastog (Red.) 1985: Innpassing av reiseliv i lokale samfunn. Bearbeida innlegg fra seminaret: Turisme ved kysten, Risør 4.-6. juni 1984. - Informasjonsserien nr. 55, Oppland distriktshøgskole, Lillehammer.

Teigland, J. 1990: Båtliv ved kysten. - I: J. Kleiven (Red.): Oljeleting og friluftsliv ved kysten - rapport fra et forprosjekt (Rapport nr. 1 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). AKUP-rapport, Olje- og energidepartementet, Oslo.

Teigland, J. 1988: Markedet for norske overnattingstilbud basert på selvhushold, dvs. utleiehytter og leiligheter. - Tel-øk, Bø i Telemark.

Teigland, J. 1989: Markedet for tradisjonelle norske turistprodukter. - I: Direktoratet for naturforvaltning (Red.); Friluftsliv, fritid og natur: Seminarrapport, Lillehammer (DN-rapport Nr. 2 - 1989). Direktoratet for naturforvaltning, Trondheim.

Teigland, J. & Øy, H. 1983: Ei markedsøkonomisk analyse av utleiehytter i Norge (Arbeidsnotat nr. 5). - Investeringsvirkemiddelgruppa, Lillehammer/Bø.

Tingstad, S. 1992: Hva er bestemmende for båtturisters valg mellom reisemål? En identifisering av beslutningskriterier. - SNF-rapport 2/92, Stiftelsen for Samfunns- og Næringslivsforskning, Norges Handelshøyskole, Bergen.

Aasetre, J. 1992: Hovedtrekk i fritidstrafikken på Skagerrakkysten (Rapport nr. 13 fra Olje/friluftsliv-prosjektet). - AKUP-rapport, Olje- og energidepartementet, Oslo.

nina
oppdrags-
melding

ISSN 0802-4103
ISBN 82-426-0379-0

Norsk institutt for
naturforskning
Tungasletta 2
7005 Trondheim
Tel. 07 58 05 00